

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres ref:

Vår ref:
2025/66829-15

Dato:
15.09.2025

Svar på høring – Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Innledning

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) viser til høring av ekspertgruppens rapport *De er våre barn – om å holde holdet kaldt og hjertet varmt*. KDI har sendt rapporten på høring til underliggende regioner og enheter, og har mottatt uttalelser fra fire regioner og tre enheter. Høringsinnspillene følger vedlagt i sin helhet.

Ekspertgruppens rapport gir en helhetlig framstilling av utfordringer og behov for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet, og foreslår 20 konkrete tiltak som samlet skal styrke både forebygging, straffegjennomføring og tilbakeføring.

KDI deler ekspertgruppens hovedforståelse: Barn som havner i straffesystemet er barn med sammensatte behov, og oppfølgingen må være målrettet, samtidig og utholdende. For kriminalomsorgen har rapporten flere direkte konsekvenser. Den anbefaler at KDI får i oppdrag å utvikle en nasjonal fag- og driftsmodell for ungdomsenhetene, å etablere lavsikkerhetsplasser som supplement til dagens høysikkerhetsplasser, og å legge bedre til rette for progresjon, innhold og kvalitet i straffegjennomføringen. KDI ser det som positivt at rapporten legger vekt på å bygge videre på eksisterende strukturer.

Samtidig har vi merket oss at rapporten inneholder enkelte feil og unøyaktigheter i omtale av kriminalomsorgen og straffegjennomføring både i og utenfor fengsel. I dette høringssvaret har vi valgt å konsentrere oss om de foreslåtte tiltakene. De tiltakene vi har innspill til kommenteres hver for seg, med hovedvekt på de forslagene som berører kriminalomsorgen.

Kap. 8 Tiltak for bedre samordning og overganger mellom tjenester og sektorer 2

Tiltak 1: «Gul vest» – barnevernstjenesten som koordinator

KDI støtter premisset om at det er behov for at én etat tar ansvar for koordineringen og bærer «den gule vesten». Samtidig er det uklart hvordan denne koordineringsfunksjonen skal avgrenses fra kommunenes eksisterende ansvar for å samordne og koordinere tjenester til barn, unge og deres familier. Vi ser også svakheter ved at koordineringsansvaret automatisk legges til barnevernstjenesten, ettersom andre kommunale etater i enkelte saker kan ha bedre kjennskap til barnet og familien, og dermed være nærmere til å ivareta rollen.

Videre er det lite redegjort for om barnevernstjenesten skal kunne ivareta en koordinerende funksjon uten at det foreligger en barnevernssak. Dette premisset fremstår som uavklart i rapporten, og konsekvensene for både målgruppen og ansvarsfordelingen er derfor ikke tilstrekkelig vurdert.

Troms og Finnmark friomsorgskontor viser i sitt hørings svar til at det er viktig at koordinatorrollen gis dedikerte ansatte, og ikke tillegges en funksjon som opprettes når det er behov. Å jobbe med ungdom i alvorlig konflikt med loven krever særskilt kompetanse på flere områder, som blant annet årsaken til hvorfor barn begår kriminelle handlinger, hva som kan være gode kriminalitetsforebyggende tiltak, samt god innsikt i straffesakskjedens organisering og regelverk.

Etter KDIs vurdering er det usikkert om en «gul vest»-rolle i seg selv vil gi barnevernstjenesten større gjennomslagskraft til å lede samarbeidsprosesser på tvers av tjenester, med mindre det etableres en særskilt plikt utover den generelle samhandlingsplikten i velferdslovgivningen (jf. lov om endringer i velferdstjenestelovgivningen – samarbeid, samordning og barnekoordinator). I den forbindelse bør det vurderes å utarbeide en tilsvarende presisering av myndighet og rolle som den som fremgår i nasjonal veileder for barnekoordinator (§ 5-3).

KDI mener videre at samarbeidsplikten mellom justissektoren og velferdstjenestene bør tydeliggjøres. Det er uklart om de foreslåtte endringene i velferdstjenestelovgivningen innebærer en like omfattende forpliktelse til samarbeid med justissektoren som mellom velferdstjenestene seg imellom. Her viser vi til rapporten *Tverrsektorielt samarbeid når unge voksne er i varetekt eller gjennomfører straff*, overlevert til departementet 15.06.2025:

“Det følger av samarbeidsbestemmelsene i velferdstjenestelovgivningen at det er plikt til å samarbeide med «andre tjenesteytere» dersom samarbeid er nødvendig for å gi tjenestemottakeren et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Begrepet «tjenesteytere» er gitt en felles definisjon i samarbeidsbestemmelsene og lyder:

«Med tjenesteytere menes kommunale, fylkeskommunale og statlige tjenesteytere, private tjenesteytere som yter tjenester på vegne av slike tjenesteytere, barnehager som får tilskudd etter barnehageloven § 19 og skoler som får statstilskudd etter privatskolelova § 6-1.»

Et spørsmål som har dukket opp i forbindelse med denne utredningen, er om kriminalomsorgen, politiet og konfliktrådet også er omfattet av begrepet «tjenesteytere», og dermed har en samarbeidsplikt med velferdstjenestene.

Definisjonen av «tjenesteytere» i samarbeidsbestemmelsene, og tilhørende forarbeider, gir etter vår vurdering ikke et entydig svar på dette spørsmålet. Begrepet «tjenesteytere» kan forstås vidt til å omfatte offentlige instanser og organer, men det kan også forstås snevrere til kun å omfatte instanser og organer som tilbyr velferdstjenester etter velferdstjenestelovgivningen.”

Utredningsgruppen har på bakgrunn av dette foreslått å:

- innføre en ny, generell samarbeidsbestemmelse i straffegjennomføringsloven
- tolkning av begrepet “tjenesteytere i samarbeidsbestemmelsene i velferdstjenestelovene
- harmonisere velferdstjenestenes samarbeidsplikt med kriminalomsorgen, konfliktrådet og politiet

For nærmere beskrivelse av utfordringsbildet og forslag til tiltak viser vi til kap. 5.2 og beskrivelsen av tiltak 1 a-c i kap. 6.1.

Ekspertgruppens forslag gir i liten grad en beskrivelse av hvordan samarbeidet med justissektoren skal organiseres, og hvordan det skal sikres forpliktende samarbeid mellom partene. Vi deler ekspertgruppens vurdering av at justissektoren ikke bør ha det koordinerende ansvaret i slike saker. Det er viktig å bygge videre på de pliktene og det ansvaret kommunene allerede har for samordning og koordinering av tjenestetilbudet. Samtidig er det behov for å sikre et mer forpliktende samarbeid med justissektoren, og det er uklart hvordan barnevernstjenesten skal kunne koordinere dette ansvaret.

Forslaget legger til grunn at statsforvalteren skal gi barnevernstjenestene opplæring, samt være pådriver og tilrettelegger for samarbeidsavtaler mellom kommunale og regionale tjenester som er relevante for barn som begår kriminalitet. Etter vårt syn bør justissektoren inkluderes i slike samarbeidsavtaler. Ekspertgruppen har i liten grad belyst hvordan samarbeidsavtalene kan utformes slik at de også forplikter justissektoren, og hvordan barnevernstjenestens koordinerende funksjon skal tilpasses de oppgavene og det ansvaret som allerede ligger til justissektoren.

Vi viser ellers til foreslått tiltak 6b i rapporten *Tverrsektorielt samarbeid når unge voksne er i varetekt eller gjennomfører straff*, om å innføre modellen “God løslatelse”, etter modell fra Danmark. “Utredningsgruppen har kartlagt at mange unge opplever brudd i velferdstjenestenes oppfølging i forbindelse med straffegjennomføringen. Det er en utfordring at kriminalomsorgen mangler struktur og systematikk i samarbeidet med velferdstjenestene. Det utarbeides samarbeidsavtaler med forvaltningssamarbeidspartnere, men avtalene er i seg selv ikke nok til å skape systematikk. Det er store forskjeller i innholdet i avtaler, både regionalt og lokalt. Det er store variasjoner i innsattes tilgang til velferdstjenester i de ulike fengslene, eks. tilstedeværelse fra Nav-veileder. Vi har også sett at det er lite samarbeid med kommunene under straffegjennomføringen.

For å løse disse utfordringene har utredningsgruppen vurdert om det er nyttig å overføre den danske modellen for “God løslatelse” til Norge. Den danske modellen innebærer fast systematikk, struktur og gjensidige forpliktelser i samarbeidet med kommunene, og tydelig styring fra Kriminalforsorgsdirektoratet. Målgruppen for tiltaket vil være alle innsatte i fengsel som skal løslates eller overføres til straffegjennomføring i samfunnet. Mindreårige og unge voksne må prioriteres spesielt i samarbeidet.

For å tilpasse modellen til norske forhold mener utredningsgruppen at modellen må inkludere samarbeid med de største kommunene, opplæringsmyndigheter, helseforetakene og Nav. Modellen innebærer at det blir innført en fast og forutsigbar struktur for samarbeid, med frister for når kriminalomsorgen skal varsle velferdstjenestene om innsettelse, overføring og før løslatelse.” For nærmere beskrivelse av den foreslåtte modellen, se kap. 6.6.2.1 i utredningsrapporten.

4

Tiltak 2: «Rød knapp» – Samarbeidsstruktur ved akutt og alvorlig bekymring for barn som begår kriminalitet

KDI støtter anbefalingen om et «Rød knapp»-samarbeid i saker med akutt eller alvorlig bekymring. Vi savner samtidig en vurdering av om kriminalomsorgen kan trekkes inn i samarbeidet på et tidligere tidspunkt enn gjennom ordinært linjesamarbeid, altså etter at «Rød knapp»-samarbeidet er avsluttet. Dette er særlig relevant fordi enkelte av barna kan være innsatt i varetekt eller under straffegjennomføring når samarbeidet utløses, og det vil da være viktig å sikre avklart og samordnet oppfølging under oppholdet i varetekt.

Det bør også vurderes om «Rød knapp»-samarbeidet kan brukes som et virkemiddel i sårbare overganger ut av fengsel, for eksempel ved løslatelse fra varetekt. Region øst har i sitt høringsinnspill fremhevet behovet for klare kriterier og rolleavklaringer i overganger, og peker på at kriminalomsorgen kan ha en naturlig rolle i oppfølgingen.

KDI mener videre at ekspertgruppen med fordel kunne vurdert om en alternativ løsning til Rød knapp-samarbeidet slik det er beskrevet, kan være å bygge videre på SLT-samarbeidet som allerede finnes i mange kommuner.

Tiltak 3: Utrede endringer i reglene om taushetsplikt og informasjonsdeling

KDI støtter ekspertutvalgets vurdering av behov for å utrede endringer i reglene om taushetsplikt og informasjonsdeling. I den forbindelse er det viktig at det også gjennomføres en barnerettighetsvurdering som ivaretar barns rett til å bli hørt. Det er behov for kunnskap om hvordan endringer i regelverket kan påvirke hjelpeapparatets evne og mulighet til å bygge relasjoner og tillit.

Ekspertutvalget nevner muligheten for å fastsette tilsvarende regler for SLT-samarbeidet som for det danske SSP-samarbeidet. Etter KDIs vurdering burde det i den sammenheng vært gjort en nærmere analyse av om SLT-samarbeidet i større grad kan tilnærmes SSP-modellen i Danmark. Den danske modellen har en tydeligere struktur enn den norske og inkluderer også statlige samarbeidspartnere som spesialisthelsetjenesten og kriminalomsorgenⁱ.

Kriminalomsorgen har i dag ingen rolle i SLT-modellen, men er en sentral aktør i SSP-samarbeidet. I tillegg har Danmark utviklet SSP+, som er et utvidet samarbeid rettet mot unge voksne i alderen 18–25 år som begår alvorlig og gjentatt kriminalitet. Vi mener at dette kan være en aktuell modell også i Norge, ettersom behovet for oppfølging ikke opphører ved fylte 18 år.

I lys av den pågående utredningen av taushetspliktreglene som ekspertgruppen Bedre tverretattlig samarbeid og informasjonsdeling ved forebygging av barne- og ungdomskriminalitet, ekstremisme og mishandling i nære relasjoner skal gjennomføre,

ⁱ [Ny-og-faelles-ramme-for-SSP-samarbeidet.pdf](#)

mener vi det bør vurderes om – og eventuelt hvordan – kriminalomsorgen kan inngå i et slikt samarbeid. 5

Kap. 9 Tiltak utenfor institusjon og fengsel – mindre inngripende tiltak

Tiltak 7: Utvikle systemiske tiltak som treffer flere barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

KDI støtter tiltaket, og deler ekspertgruppens vurdering av at det er avgjørende at flere barn får tilgang til kunnskapsbaserte, multisystemiske og virksomme tiltak – også når de oppholder seg i fengsel eller institusjon. Det er viktig at slike tilbud kan etableres under opphold i fengsel og videreføres etter løslatelse, samt at tiltak som allerede er igangsatt kan fortsette dersom barnet settes inn i fengsel. Videre vurderer vi at MST-tiltak også kan være relevant for barn som gjennomfører straff i samfunnet.

Tiltak 8: Økt utbredelse av voldsspesifikk behandling til barn

KDI støtter ekspertgruppens vurdering av at tilbudet om voldsspesifikk behandling for barn bør utvides og gjøres tilgjengelig i større deler av landet.

Ekspertgruppen viser til at slik behandling kan inngå som en del av straffegjennomføring i frihet, for eksempel ved ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. KDI vil understreke at tilbudet også bør omfatte samfunnsstraff samt straffegjennomføring eller varetekt med elektronisk kontroll.

KDI mener videre det er viktig at slike behandlingstilbud er tilgjengelige for barn i fengsel. Mange unge gjennomfører straff for voldslovbrudd, og det er avgjørende at de som ønsker og har behov for det får tilgang til gode behandlingstilbud under straffegjennomføring. Like viktig er det at igangsatt behandling ikke avbrytes, men videreføres både ved innsettelse i fengsel og ved løslatelse.

Tiltak 9: Tilbud til barn som har skadelig seksuell atferd må ses i sammenheng

KDI støtter ekspertgruppens vurdering av at det er behov for en helhetlig tilnærming til behandlingstilbud for barn med skadelig seksuell atferd. Etter vår vurdering er det avgjørende at behandlingstilbudet BASIS2, som i dag tilbys innsatte gjennom spesialisthelsetjenesten i enkelte fengsler – herunder ungdomsenhetene Vest og Øst – også inngår i en slik helhetlig vurdering. BASIS er et etablert tilbud i kriminalomsorgen, men det er utviklet med et bredere nedslagsfelt enn målgruppen barn.

Vi anbefaler derfor at en samordning av behandlingstilbudene inkluderer BASIS, og at det samtidig gjøres en vurdering av om spesialtilpassede behandlingstilbud for barn bør erstatte dagens BASIS-tilbud til unge innsatte i ungdomsenhetene. På denne måten kan man sikre at behandlingen er best mulig tilpasset barns særskilte behov, samtidig som tilbudet sees i sammenheng med øvrige tiltak rettet mot denne gruppen.

Samtaleverktøyet "Play it right" som er utviklet i samarbeid mellom Kriminalomsorgens høgskole- og utdanningssenter (KRUS) og RVTS Øst3, er også benyttet i ungdomsenhetene. Dette verktøyet kan med fordel også ses i sammenheng med behandlingstilbudene, slik at man sikrer at de ulike tiltakene støtter opp om hverandre.

Ekspertutvalget støtter tre tiltak om ambulante helsetjenester som er foreslått i NOU 2023 Med barnet hele vegen – Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit. KDI vil understreke at det er avgjørende å sikre at ambulante helsetjenester, særlig rettet mot barn med rusproblemer og/eller psykiske lidelser, også gjøres tilgjengelige for barn som gjennomfører straff – enten i fengsel eller i samfunnet.

Selv om spesialisthelsetjenesten er til stede i ungdomsenhetene, bør det vurderes om ambulante tjenester kan ivareta deler av behandlingstilbudet. Slike tjenester kan være bedre egnet til å sikre kontinuitet i oppfølgingen og redusere risikoen for brudd ved innsettelse eller løslatelse. I tillegg er det et klart behov for veiledning og kompetanseheving for ansatte i kriminalomsorgen, slik at oppfølgingen av barn med rus- og psykiske helseutfordringer styrkes.

Tiltak 13: Hurtigspor i U18-saker

KDI støtter forslaget om å etablere hurtigspor for U18-saker nasjonalt. Etter vår vurdering er dette et nødvendig tiltak for å redusere den altfor lange tiden som i dag går fra lovbrudd til reaksjon. Når det tar for lang tid, svekkes ungdommenes mulighet for en positiv utvikling, og både fornærmedes og pårørendes rettssikkerhet blir skadelidende.

Det er etter vårt syn avgjørende at hurtigsporet ikke bare handler om tempo, men også om kvalitet, rettssikkerhet og treffsikre tiltak. Dette er understreket i Oslo tingretts høringsuttalelse, som vi støtter og ser som et solid grunnlag for det videre arbeidet. Vi deler tingrettens syn på at domstolene bør ha en tydelig lederrolle i hurtigsporene, og at ordningen bør omfatte alle saker der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet – fra førstegangslovbrudd til mer alvorlige saker.

Vi støtter også Oslo tingretts vurdering av at etableringen må følges av en tydelig bestilling fra departementet om både kvalitet, rettssikkerhet og hurtighet, og at det må stilles til rådighet ressurser til alle berørte aktører, inkludert kriminalomsorgen.

Det vises til brev fra Oslo tingrett til Justisdepartementet av 14. februar 2025, hvor Oslo tingrett har fremmet følgende forslag:

- Ta bort samtykkekravet for samfunnsstraff. Dette fremstår som lite hensiktsmessig, og kan føre til at ungdommen blir idømt en straffereaksjon den ikke er egnet til.
NB: Dette forslaget understøttes av forslag fra en intern arbeidsgruppe i kriminalomsorgen som har vurdert alderstilpasning av samfunnsstraffen. Arbeidsgruppen har anbefalt å fjerne samtykkekravet for bedre harmonisering mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff.
- Utvide adgangen til å kombinere samfunnsstraff med ubetinget fengsel, slik at reglene harmoniseres med ungdomsstraff. Dette sikrer mer fleksible og tilpassede reaksjoner.
- Utvide mandatet til KOG (konfliktrådets koordineringsgruppe) til å omfatte drøftelse av samfunnsstraff og særvilkår.
- Endre forskrift om fullbyrding av straff §§ 2 og 3 slik at straffen kan påbegynnes allerede en uke etter at den er rettskraftig. I dag krever forskriften minst tre ukers varsel for straffefullbyrding, og dette forsinker prosessen med igangsettelse av samfunnsstraffen.
- Innføre hjemmel for retten til å innskjerpe samfunnsstraff med elektronisk kontroll (EK) ved vilkårsbrudd, slik det allerede er for ungdomsstraff. Dette kan bidra til at

ungdommen opprettholder straffegjennomføringen fremfor å omgjøre samfunnsstraffen.

7

- Basere særregler for ungdom under 18 år knyttet til elektronisk kontroll (EK) på alder ved tidspunktet for lovbruddet, ikke søknadstidspunktet. I dag mister mange ungdommer adgangen til særregler, fordi behandlingstiden gjør at de fyller 18 år før de kan søke.
- Innføre særskilt lovfestet adgang til forsvarerbistand under gjennomføring av samfunnsstraff, slik som for ungdomsstraff. Endringen kan gjerne tas inn som et tillegg i straffeprosessloven § 100 annet ledd. Dette vil styrke rettssikkerheten for unge og bidra til raskere oppstart og gjennomføring av straff.

KDI støtter forslagene fra Oslo tingrett.

Høringsinnspillene KDI har mottatt underbygger behovet for et nasjonalt hurtigspor. Region øst viser til at hurtigsporet kan styrke ungdommenes forutsigbarhet og oppfølging, men peker på at dagens ulikheter mellom domstoler og aktører skaper unødvendig merarbeid og forsinkelser. Regionen understreker behovet for nasjonale rutiner og fremgangsmåter, og fremhever – i likhet med Oslo tingrett – viktigheten av å harmonisere regelverket for ungdomsstraff og samfunnsstraff, herunder at særreglene for elektronisk kontroll bør knyttes til alder på handlingstidspunktet.

KDI vil ellers bemerke at rapporten med fordel kunne lagt mer vekt på samfunnsstraff, som for mange barn kan være et alternativ til fengsel, ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. Det er behov for mer kunnskap om samfunnsstraffen i straffesakskjeden, og rapporten bidrar dessverre ikke til å gi et godt bilde av straffereaksjonen.

Tiltak 14: Mentorordninger og én-til-én-oppfølging

KDI støtter forslaget om mentorordninger for barn med gjentatt eller alvorlig kriminalitet, og deler ekspertgruppens understrekning av behovet for tiltak også for barn som allerede begår lovbrudd. I sitt høringsinnspill viser Troms og Finnmark friomsorgskontor til erfaringer der trygge voksne og mentorordninger har hatt god effekt for unge under straffegjennomføring.

KDI er samtidig bekymret for at en ordning der statsforvalteren fordeler midler etter søknad fra kommunene kan skape ulikheter i innhold, tiltak og målgrupper mellom kommunene. KDIs erfaring er at barn under straffegjennomføring ofte faller utenfor når kommunene utvikler og tilpasser tiltak til lokale forhold. For å motvirke dette bør det fastsettes minimumskriterier som sikrer at mentorordningene også omfatter barn som gjennomfører straff i fengsel eller i samfunnet.

KDI viser også til høringsinnspill fra Hordaland friomsorgskontor som påpeker at det bør være én modell for mentorordning for hele landet, slik at det blir et likt tilbud i alle kommuner. Uten en felles modell eller minimumskriterier for ordningen kan det resultere i ulik kvalitet, manglende kontinuitet og store forskjeller i tilgang til tiltak, avhengig av hvor ungdommen bor.

Tiltak 15: Pilotering av barnevernsinstitusjoner med høy sikkerhet

Rapporten foreslår tre institusjoner med flere sikkerhetsnivåer for barn i høy risiko. Institusjonene skal samarbeide tett med politi og helse, og kan bidra til å forebygge at flere havner i fengsel. Ekspertutvalget kommer her med flere anbefalinger for utforming og lokalisering av institusjonene som er relevante for KDIs arbeid med å utrede nye, permanente ungdomsenheter.

KDI støtter ekspertutvalgets vurdering om at barnevernsinstitusjonene må ha tett samarbeid med kriminalomsorgen for barn som gjennomfører eller skal gjennomføre straff eller varetekt i eller utenfor fengsel. Vi støtter videre ekspertutvalgets vurdering av at det er avgjørende at barna, så langt det er mulig, ikke mister relevante behandlingstiltak, oppfølging eller relasjoner som følge av et fengselsopphold. I tilfeller der barnet er i gang med behandling i helsevesenet bør behandlingen kunne fortsette under fengselsoppholdet. KDI erfarer at svært mange barn og unge i fengsel opplever mange relasjonsbrudd i forbindelse med opphold i fengsel. Kontinuitet og tett oppfølging av støttepersoner som barnet har en relasjon til, ved innsettelse, overføringer eller løslatelse, kan være avgjørende for at barna skal få tilstrekkelig hjelp og støtte. Mange brudd i relasjoner bidrar til å svekke barnas tillit til velferdstjenestene.

Når det gjelder pilotering av tre institusjoner viser ekspertutvalget blant annet til:

- Nærhet til sikkerhetspsykiatri og ungdomsenhetene bør vurderes, men dette forutsetter også at disse enhetene blir lokalisert tilstrekkelig sentralt til at det sikres god nok tilgang til kompetanse og ressurser.
- Det foreslås at institusjonene opprettes i tilstrekkelig geografisk nærhet til andre institusjonstyper, eller på steder hvor det ligger til rette for å bygge flere institusjonstyper.
- Det foreslås at de tre pilotene følgeevalueres, hvis mulig koblet sammen med evaluering av Bufdir sin pilotering av nytt institusjonstilbud.

For å kunne fastslå kausale effekter av opphold i de nye institusjonene er det nødvendig å sammenligne barn med opphold i institusjonene med en passende kontrollgruppe uten opphold eller opphold i andre typer institusjoner. Uten en passende kontrollgruppe vil sammenligninger eller forløpsstudier av utfallende til barn med opphold i de nye institusjonene kunne gi et misvisende bilde på effektene av dette tiltaket.

Anbefalingene henger tett sammen med KDIs oppdrag om å opprette midlertidige fengselsplasser for barn ved UE Sørvest (Evje) og utvide kapasiteten ved UE Øst. Det henger også tett sammen med oppdraget om å utrede nye, permanente ungdomsenheter. I oppdragsbrevet er KDI bedt om å se hen til ekspertgruppens anbefalinger. KDI er også bedt om å vurdere om Ungdomsenhet Sørvest er egnet til å bli en permanent enhet.

Etter KDIs syn ville det vært en fordel om ekspertgruppen tydeliggjorde sammenhengene mellom de ulike institusjonstilbudene til barn - etableringen, lokaliseringen og utformingen av disse - i en tydeligere sammenheng. KDI vil foreslå at det i oppfølgingen av ekspertgruppens rapport ses på:

- Hvordan arbeidet med lokalisering, utforming og faglig innhold i henholdsvis barnevernsinstitusjoner, fengselsplasser og mulig døgntilbud i sikkerhetspsykiatrien til barn kan settes tydeligere i sammenheng

- Muligheter for å gjennomføre følgeevaluering av pilotering av nye barnevernsinstitusjoner og etableringen av nye fengselsplasser for barn ved UE Sørvest og UE Øst, både hver for seg og samlet.

Tiltak 16: Felles drifts- og fagmodell for ungdomsenhetene

KDI støtter ekspertgruppens anbefaling om at det bør utvikles en nasjonal drifts- og fagmodell for ungdomsenhetene. En slik modell vil kunne sikre standardisert kvalitet i sikkerhet, innhold og samhandling. For å lykkes forutsetter vi at det gis et særskilt oppdrag fra departementet til KDI, og at direktoratet samtidig tilføres nødvendige ressurser, inkludert midler til ekstern bistand. Som et lite direktorat med flere parallelle oppdrag på barne- og ungdomsområdet har vi begrenset kapasitet, og et så omfattende arbeid må gjennomføres grundig og med høy kvalitet.

Arbeidet bør skje parallelt med utredningen av nye ungdomsenheter. Krav til beliggenhet, bygningsmessige løsninger, skjerming, fleksibel bruk og aktivitetstilbud henger tett sammen med den faglige modellen. En helhetlig prosess vil bidra til robuste enheter og et innhold som ivaretar barns behov.

Region øst peker i sin høringsuttalelse på at oppfølgingen fra direktorat og regioner hittil ikke har vært tilstrekkelig konsistent, og at en felles faglig forankring vil kunne bidra til økt kvalitet i oppfølgingen av mindreårige. Regionen fremhever også betydningen av tett samarbeid med regionene, lokalt nivå, KRUS og relevante eksterne fagmiljøer – både nasjonalt og internasjonalt. Videre anbefales en gjennomgang og oppdatering av direktoratets retningslinjer om straffegjennomføring for mindreårige (straffegjennomføringsloven § 10a med tilhørende retningslinjer) for å sikre en mer ensartet praksis. KDI deler denne vurderingen og ser behovet for at en felles modell må suppleres av oppdaterte retningslinjer.

Når det gjelder kapasitet, støtter KDI ekspertgruppens anbefaling om at maksimalt fire barn bør samles. Samtidig mener KDI det hensiktsmessig å skille mellom størrelse og kapasitet ved en enhet, og ved ulike avdelinger. Vi mener størrelsen ved en ungdomsenhet samlet bør kunne ha større kapasitet enn fire plasser, men at det bør være mindre avdelinger. Separate avdelinger gjør det mulig å skjerme barn som ikke bør ha kontakt. For små enheter kan begrense aktivitetstilbudet og gi sårbarhet, mens enheter med flere plasser fordelt på mindre avdelinger kan bidra til både fleksibilitet, robusthet og bedre fagmiljøer. Region øst fremhever at erfaringene fra utvidelsen av ungdomsenhet øst viser at et større fagmiljø kan være en fordel, forutsatt at det samtidig legges til rette for små fellesskap og separate aktiviteter. KDI deler denne vurderingen.

KDI støtter ekspertgruppens forslag om å øke kapasiteten. Det faktiske behovet for kapasitet i ungdomsenhetene vil bli vurdert nærmere i utredningen av nye, permanente ungdomsenheter. Det er avgjørende at kriminalomsorgen har nok plasser til å ivareta svingninger i behovet og til å unngå bruk av voksenfengsler for mindreårige.

Geografisk plassering av enhetene vil også bli vurdert nærmere i utredningen. Region øst viser til at hensynet til barns beste, tilhørighet og nærhet til familie og støtteapparat ikke har vært tillagt tilstrekkelig vekt tidligere. KDI er enig i at dette må stå sentralt i utredningsarbeidet og videre beslutningsprosesser. Barnerettighetsvurderinger etter Grunnloven § 104 og Barnekonvensjonen artikkel 3 må ligge til grunn når det besluttes hvor nye enheter skal etableres. Dette er også en sentral del av KDIs pågående arbeid med å utrede nye, permanente ungdomsenheter.

Tiltak 17: Pilotering av lavsikkerhetsplasser ved UE Vest

Ekspertutvalget anbefaler at det prøves ut to lavsikkerhetsplasser ved Ungdomsenhet Vest. KDI støtter at det behov for å teste ut slike plasser for å gi barn bedre muligheter til progresjon i straffegjennomføringen. Vi savner imidlertid en drøfting av det reelle behovet for lavsikkerhetsplasser til mindreårige, ettersom de aller fleste barn i ungdomsenhetene er innsatt i varetekt. Behovet for slike plasser kunne med fordel vært veid opp mot kravet om at fengsling av barn kun skal benyttes som siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, i tråd med barnekonvensjonen artikkel 37 b. Behovet kunne også vært drøftet i sammenheng med de muligheter for individuelle tilpasninger som allerede finnes ved ungdomsenhetene, samt muligheten for å gjennomføre straff eller varetekt med elektronisk kontroll.

Region øst fremhever at lavsikkerhetsplasser på sikt bør bygges opp ved alle ungdomsenheter, slik at ungdom får reelle progresjonsmuligheter nær hjem og nettverk. Ungdomsenhet Øst viser i sin uttalelse til at kombinasjon av høyt og lavt sikkerhetsnivå ved samme enhet kan gi forutsigbare progresjonsløp og samtidig adgang til å flytte tilbake til høyere nivå dersom atferd tilsier det. Den planlagte kapasitetsutvidelsen ved UE Øst gir et godt utgangspunkt for fleksibel arealbruk og bedre progresjonsmuligheter.

Tiltak 18: Vurdere om fengslingsfristen i kjennelser om varetekt unntaksvis kan settes til fire uker for barn

Rapporten anbefaler å utrede om fengslingsfristen unntaksvis kan settes til fire uker for barn, fordi dagens frist med to uker kan ha uheldige konsekvenser. I saker der fengslingen nødvendigvis må bli av en viss varighet mener ekspertutvalget det ikke nødvendigvis er til barnets beste at det foretas en fornyet prøving hver 14. Dag. UE Vest har tatt opp at den korte fengslingsfristen kan medføre usikkerhet og uro for barnet.

KDIs vurdering er at vi støtter tiltaket, under tvil, og med forbehold om at det utarbeides som en snever unntaksbestemmelse.

Oslo tingrett viser til at mange ungdommer fengsles på grunn av gjentakelsesfare, og det har vist seg i flere av disse tilfellene at samtlige fengslingsvilkår står i samme stilling etter to uker. Dette underbygges av tingrettens fengslingstall for 2024 og 2025.

Samtidig er en utvidet frist til fire uker problematisk sett opp mot Barnekonvensjonens art. 37 b. om at frihetsberøvelse eller fengsling av barn bare skal benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Denne problemstillingen kunne ekspertgruppen med fordel ha drøftet og belyst ytterligere. "Siste utvei" innebærer at alle andre muligheter skal være forsøkt og funnet utilstrekkelige før fengsling benyttes. I Merete Havres særuttalelse viser hun til en rekke tilfeller der barn settes i varetekt fordi kommunen eller barneverntjenesten opplyser at de mangler alternative tiltak. Barneombudet har også pekt på at det er uholdbart at ungdom plasseres i fengsel fordi det ikke finnes gode nok tilbud i barnevernet⁴.

Vi viser også til region øst sitt høringsinnspill der de påpeker at domstolene ofte er viktige pådrivere for at påtalemyndigheten og barneverntjenesten skal finne alternativer til fengsel i disse sakene, og mener det er viktig at trykket på dette holdes opp og vurderes med korte mellomrom. KDI vurderer at tiltak 18 ikke kan være aktuelt dersom det iverksettes isolert sett. Det må nødvendigvis henge sammen med flere av de andre foreslåtte

tiltakene, som kan innebære at kommunene og barnevernet i større grad rustes til å kunne etablere alternative tiltak. Slik vi ser det er argumentet om at en utvidet fengslingsfrist vil gi "kriminalomsorgen noe større handlingsrom for å påvirke den innsatte til å realisere sine egne ressurser i en positiv retning" ikke gyldig, sett i lys av formålet med varetektsfengslingen og den svært høye terskelen for fengsling av barn. En frist på fire uker bør derfor kunne være aktuelt i de mest alvorlige sakene der det er svært lite sannsynlig at fengslingen ikke vil fortsette, og der det vurderes å være til barnets beste.

Tiltak 19: Opprette tre regionale tjenestetilbud i sikkerhetspsykiatrien som er tilpasset barn

KDI støtter ekspertgruppens forslag om å opprette tre regionale tjenestetilbud i sikkerhetspsykiatrien, tilpasset barn. KDI tiltrer ekspertgruppens støtte til de foreslåtte tiltakene fra barnevernsinstitusjonsutvalget (NOU 2023:24):

- Flere langtidsplasser i psykisk helsevern til barn
- Etablering av døgntilbud i helsesektoren for barn som har behov for langvarig spesialisert rusbehandling

Etter KDIs syn vil det være en stor fordel om Justis- og beredskapsdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet ser fremtidige oppdrag med fengselsplasser, barnevernsinstitusjoner til barn i høy risiko og tjenestetilbud til barn med alvorlige psykiske lidelser og rusproblemer i en tydelig sammenheng. Det er ofte de samme barna som vil ha opphold i både fengsel og institusjoner. Det kan være en stor fordel å knytte utviklingen av både institusjonene og innholdet i tiltakene tettere sammen.

KDI mener på bakgrunn av dette at departementene med fordel kan vurdere å gi likelydende oppdrag til underliggende direktorater om hvordan arbeidet skal ses i sammenheng. Det kan både gi et bedre og mer gjennomgående tilbud til barn, og bidra til at de ulike direktoratene får økt samlet kompetanse i vurderingene av hvordan fremtidens institusjonstilbud til barn bør utformes.

Kapittel 14. Særuttalelse fra Merete Havre

Merete Havre foreslår i sin uttalelse særskilte grep, blant annet om tilsyn i fengsel og lovfestet rett til ungdomsfengsel etter fylte 18 år. KDI sitt syn er at Merete Havre sine synspunkter kunne bidratt til å utfylle ekspertgruppens rapport på en bedre måte om de ble gjengitt i forbindelse med beskrivelsen av de ulike tiltakene. Mange av hennes vurderinger av hensynet til EMK, Barnekonvensjonen og Grunnloven § 104 kunne bidratt til å synliggjøre hvilke vurderinger og avveininger ekspertgruppen kunne gjort i forbindelse med de ulike tiltakene.

KDI mener også Merete Havre har gjort et godt grep ved å sette sitater og utsagn fra barn og unge voksne i sammenheng med hennes vurderinger. Det kunne med fordel også vært gjort i resten av rapporten. Havre har også med noen betraktninger om utforming og innhold i ungdomsfengsler som KDI vil ta med i arbeidet med å utrede nye, permanente ungdomsenheter.

Når det gjelder Havres anbefalinger nøyer vi oss med å kommentere de som har størst relevans for kriminalomsorgen:

- **Å påse at barn i fengsel får skole, aktivitetstilbud mv., og snarlig sette inn tilsyn i fengslene fra Barneombud og Sivilombudet, og at Evje fengsel følges tett av disse.**

12

KDIs vurdering er at Sivilombudet og Tilsynsrådet for kriminalomsorgen er uavhengige organer som allerede ivaretar oppgaven med å føre tilsyn og kontroll med ungdomsenhetene på en god måte. Vi viser blant annet til Tilsynsrådets rapport fra Ungdomsenhet Øst5, og Sivilombudets nylig gjennomførte besøk ved Ungdomsenhet Vest6. Barneombudet besøker også ungdomsenhetene jevnlig, og bidrar til å fremme den offentlige debatten om barn i fengsel sine særskilte rettigheter.

- **Å lovfeste ungdommers rett til ungdomsfengsel etter 18 år.**

KDI støtter ikke dette forslaget. For unge som fyller 18 år under straffegjennomføringen finnes det allerede en åpning i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10a for at de fortsatt kan være innsatt i ungdomsenhet hvis det er kapasitet og ønske fra ungdommen. I slike tilfeller må det også gjøres en vurdering av om fortsatt opphold i ungdomsenheten ivaretar hensynet til barnets beste for mindreårige i enheten. Det er videre problematisk sett opp mot barnekonvensjonens krav om at barn ikke skal innsettes i fengsel sammen med voksne, noe også region øst peker på i sitt høringsinnspill.

Etter KDIs syn er det for mange usikkerhetsmomenter knyttet til hva som er hensiktsmessige straffegjennomføringsmiljø og enheter for unge voksne til at vi kan støtte en lovfesting av rett til ungdomsfengsel for denne gruppen. Vi mener imidlertid det er stort behov for å teste ut mer tilpassede løsninger og egne avdelinger for unge voksne i fengsel.

I utredningsrapporten "Tverrsektorielt samarbeid når unge voksne er i varetekt eller gjennomfører straff" har en samlet utredningsgruppe foreslått;

Pilotering av tverretalige team for unge voksne, etter modell fra de tverretatlige teamene i ungdomsenhetene. Hensikten med å etablere TTU vil være å styrke samarbeidet mellom kriminalomsorgen og velferdstjenestene, samarbeidet mellom de importerte tjenestene i fengsel, og samarbeid med ungdommens hjemkommune. Det vil også gi en tryggere og mer helhetlig oppfølging av unge voksne i fengsel.

Pilotering av egne avdelinger for unge voksne med maksimalt åtte innsatte, høyere bemanningstetthet og tverrfaglig basisbemanning med god kompetanse på arbeid med unge.

Vi viser ellers til beskrivelse av tiltak 3 i kap. 6.3 i utredningsrapporten.

Samlet vurdering

KDI mener rapporten representerer et viktig og helhetlig løft for barn og unge i straffesystemet. Rapporten setter søkelyset på behovet for bedre samhandling, tydeligere ansvar, og høyere kvalitet i både institusjoner og fengsler. For kriminalomsorgen er forslagene om nasjonal fag- og driftsmodell, etablering av lavsikkerhetsplasser og styrket løslatelsesplanlegging særlig viktige.

KDI støtter hovedlinjene i rapporten. Samtidig vil vi understreke nødvendigheten av at tiltakene må følges opp med tilstrekkelige ressurser, kompetanse og klare rolleavklaringer.

Slik kan vi sikre at barn i kriminalomsorgen får oppfølging som fremmer utvikling, styrker 13
rettssikkerheten og reduserer risikoen for tilbakefall.

Line Wilberg
avdelingsdirektør

Magnhild Stavheim Welde
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

- 1 Region øst - svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet
- 2 Høringsuttalelse - Romerike fengsel, Ungdomsenhet øst
- 3 Region sørvest - svar på høring - rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet
- 4 Region nord - Svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet
- 5 Troms og Finnmark friomsorgskontor svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet
- 6 Region vest- svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet
- 7 Høringssvar De er våre barn

Mottakere:
Straffegjennomføring, region nord

Deres ref:

Vår ref:
2025/66829-8

Dato:
11.08.2025

Høringssvar - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Troms og Finnmark friomsorgskontor viser til ovennevnte høring, og kommer med følgende innspill til høringsnotatet.

Kap. 8 Tiltak for bedre samordning og overganger mellom tjenester og sektorer

Barn som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet, har behov for samtidig innsats fra flere tjenester og sektorer. Ekspertgruppen tar derfor til orde for at én tjeneste må gis et tydelig ansvar når barn har behov for et helhetlig og samordnet tjenestetilbud, og ser det som hensiktsmessig at den kommunale barneverntjenesten skal ha dette ansvaret.

Enhetens kommentarer

Troms og Finnmark friomsorgskontor støtter forslaget til ekspertgruppen. Det er vel kjent fra utallige rapporter at barn ofte ikke har fått den hjelpen de har vært i behov av, fordi det har skortet på samarbeidet mellom viktige tjenester. I Fafo- rapporten «Trøbbel i grenseflatene» fra 2020, er det vist til utfordringer på ulike områder i det kommunale samarbeidet (se kilde). I rapporten er det særlig nevnt at kommuner har manglende kjennskap til hverandres oppgaver, det ble avdekket mangler i oppmerksomhet til behovet for helhetlig oppfølging, samt at det ble funnet at kommunale tjenester vegret seg for å ta ansvar for koordinatorrollen. I tillegg ble begrensninger i taushetsplikten trukket frem som hinder for et effektivt samarbeid og helhetlige tilbud. Enheten støtter derfor ekspertgruppens forslag til å utrede endringer i regelverket om taushetsplikt, jf. Punkt 8.4.

Fra barneombudets rapport fra 2020 (se kilde) vises det til at hjelpeapparatet sviktet de barna som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Barneombudet undersøkte enkeltsaker innenfor en avgrenset periode, og så at barna det gjaldt hadde hatt kontakt med hjelpeapparatet over år. Et av hovedfunnene var at hjelpen ikke kom i rett tid, eller ble tilstrekkelig samordnet. Til tross for at mange ulike tjenester hadde vært inne med hjelp, kom hjelpen på ulike tidspunkter, og ble dermed ikke samordnet på en måte som bidro til å gi barnet den hjelpen det trengte. Disse rapporter er to av mange som gjennom årene har synliggjort at det tverretatlige samarbeidet ikke fungerer godt nok for å hindre alvorlig skjevutvikling. Enheten støtter ekspertgruppens forslag, og mener det er helt nødvendig å endre regelverket slik at de få ungdommene dette gjelder får riktig hjelp, og hjelp i tide.

Enheten støtter derfor ekspertgruppen i at «gul vest rollen» og ansvaret for koordinatorrollen plasseres i barneverntjenesten, og at det tilføres tilstrekkelige og vedvarende økonomiske ressurser til denne viktige oppgaven. En ser det også som viktig at koordinatorrollen gis dedikerte ansatte, og ikke tillegges en funksjon som opprettes når det er behov. Å jobbe med ungdom i alvorlig konflikt med loven krever særskilt kompetanse på flere områder, som blant annet årsaken til hvorfor barn begår kriminelle handlinger, hva som kan være gode kriminalitetsforebyggende tiltak, samt god innsikt i straffesakskjedens organisering og regelverk.

Enheten vurderer at det kan være hensiktsmessig å opprette nasjonale eller regionale nettverk for koordinatorene. Et slik nettverk vil kunne legge til rette for erfaringsutveksling, kompetanseutvikling, og utvikling av felles rutiner og forståelser på tvers av kommune og fylkesgrenser. Slik kan en også unngå at den enkelte barneverntjeneste blir sittende «alene» i vurderinger og utviklingsarbeid. Et slikt nettverk kan også bidra til økt kvalitet, lik praksis og bedret samarbeidet mellom de ulike kommunale barneverntjenester. «Gul-vest rollen» vil i tillegg gjøre det tydelig hvem som har ansvaret, og raskt bli kjent i øvrig forvaltning, samt lette «Rød-knapp» samarbeidet, som er et forslag enheten også støtter. Vi tiltrer også forslaget til at Statsforvalter blir en del av opplæringen med henblikk på utvikling av samarbeid og samordning.

Kap. 9. Tiltak utenfor institusjon og fengsel- mindre inngripende tiltak

Enheten tiltrer ekspertgruppens forslag til tiltak fra 4-9, og vurderer det som nødvendig at hjelpeapparatet forpliktes å bistå med hjelpetiltak, og at det må gis en frist for oppstart i behandling/ intervensjon overfor barn som begår alvorlig kriminalitet.

9.8- Utvidet bruk av gjenopprettende prosess i U15-saker.

Ekspertgruppen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet utreder en hjemmel som innebærer at politiet kan overføre saker til konfliktrådet, uten samtykke, i saker der barnet er under 15 år.

Enhetens kommentarer

Enheten vurderer det som problematisk å stille krav til at et barn under 15 år, uten nødvendig samtykke, forventes å møte fornærmede til et forsoningsmøte i konfliktrådet. Gjenopprettende prosess bygger på frivillighet, ved at samtykke er helt nødvendig for å lykkes, ikke minst i et offerperspektiv. Særlig vurderes samtykke viktig ved integritetskrekkende lovbrudd, siden et «påtvunget» møte kan gjøre at fornærmede opplever møtet som et nytt overgrep, uten en oppriktig frivillighet. Å pålegge et barn å møte i konfliktrådet, vurderer enheten kan være etisk betenkelig, da man ikke kommer utenom at det ligger et klart maktaspekt i et slikt pålegg. Det er også uklart hva som blir utfallet dersom barnet (og verger) nekter å møte, eller dersom et gjenopprettende møte ikke kommer i stand. Selv der det foreligger et samtykke kan et gjenopprettende møte likevel bli krevende, for eksempel der lovbrøyteren føler seg forpliktet til å møte fornærmede, og ikke som følge av egen vilje.

I artikkelen til Eide & Andrews (2020) vises det til at ungdommers motivasjon for å møte til en gjenopprettende prosess, varierer, men for mange vil det kunne være noe de gjør for å unngå ytterligere ubehageligheter. Forskerne viser til at det er stor uenighet i faglitteraturen med henblikk på å forankre gjenopprettende prosesser i det strafferettslige systemet. I artikkelen vises blant annet til en kronikk publisert i avisen Klassekampen i 2014, der avdøde Nils Christie uttalte at ungdomsreaksjonene forankring i konfliktrådet var

uforenelig med gjenopprettende prinsipper. Dette er noe vi tenker er viktig å ta hensyn til, 3 dersom overføring til et gjenopprettende møte skal skje via påtalemyndigheten, som foreslått.

Ansatte i friomsorgen har erfart det har vært utfordrende å forklare en mindreårig hva gjenopprettende prosess som et alternativ til fengsel, egentlig innebærer. Gjennom innhenting av samtykke til ungdomsstraff har man flere ganger vært i tvil om samtykke til gjenopprettende prosess har vært reelt, eller gitt som ledd for å unngå ubetinget fengsel, altså ytterligere ubehag. I 2024 ble kravet om gjenopprettende møte i ungdomsstraff til slutt endret og tatt bort, og er nå en frivillig del av straffereaksjonen. Enheten mener på denne bakgrunnen at gjenopprettende prosesser ikke bør inngå som et alternativ til straff, men heller oppmuntres via trygge voksne å ta del i. Gjenopprettende prosess kan for eksempel gjøres kjent overfor ungdommene i videregående skoler, på fritidsklubber, eller via andre arenaer der ungdom oppholder seg. Enheten støtter derfor ekspertgruppen forslag til at gjenopprettende prosess blir gjort mere kjent gjennom utadrettet og oppsøkende virksomhet. Gjenopprettende prosess vurderes å ha stort potensiale for vekst, men ikke som et krav via påtalemyndighetene, slik det foreslås.

9.9 Etablere lokale hurtigspor i U18- saker over hele landet

Ekspertgruppen viser til at det tar for lang tid fra lovbrudd til reaksjon, og at rask og effektiv behandling av straffesaker kan bidra til å hindre nye lovbrudd. Det foreslås derfor at det legges til rette for hurtigspor i hele landet, etter justiskomiteens tilråding i februar 2025.

Enhetens kommentarer

Enheten er enig i at det i for mange tilfeller tar for lang tid fra lovbrudd begås, innen reaksjon er klar, og at det dermed kan være et behov for at et hurtigspor etableres i hele landet. En slik utrulling fordrer imidlertid tilstrekkelige ressurser og dedikerte ansatte i alle ledd i straffesakskjeden. Enheten vurderer at det likevel kan være et behov for å evaluere effekten av de allerede etablerte hurtigsporene i landet, herunder hvordan konfliktrådenes koordineringsgrupper fungerer, innen ordningen gjøres nasjonal.

Etter lovendringene i 2024 ble blant annet konfliktrådets koordineringsgruppe (KOG) lovfestet, og målet var at flere straffesaker skulle avgjøres utenomrettslig, ved ungdomsoppfølging i konfliktråd, jf. Prop. 139 L (2022-2023). Anmodninger om personundersøkelser for mindreårige er ikke lenger en «skal regel», noe enheten har sett effekten av. KOG er ment som et rådgivende organ overfor påtalemyndigheten med henblikk på å vurdere egnethet for både ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, samt for å sikre effektivitet og treffsikre reaksjoner. Samfunnsstraff vurderes ikke i KOG, noe enheten vurderer er uheldig, ettersom reaksjonen er godt egnet overfor mindreårige. Som følge av lovendringene erfarer enheten at det har skjedd en økning av straffesaker som drøftes i KOG, det anmodes om færre personundersøkelser, og flere lovbrudd avgjøres utenomrettslig. Også de mer alvorlige.

Enheten erfarer imidlertid at informasjon som KOG- medlemmer har om den enkelte ungdom, tidvis er mangelfull. Det fremkommer for eksempel ikke alltid hvorvidt ungdommen har kognitive vansker, eller andre utfordringer som bør hensyntas i en straffeutmåling. Dette gjør vurderinger krevende, og kan innebære at beslutninger tas på svakt grunnlag. Enheten ser også at informasjon som gis i forbindelse med innhenting av samtykke til ungdomsoppfølging, kan være mangelfull. I motsetning til ungdomsstraff krever ungdomsoppfølging fortsatt samtykke. Dette betyr at straffeskyld må være bevist for at reaksjon kan avgjøres utenomrettslig, og det er politiet, ikke konfliktrådet, som innhenter samtykke. Enheten erfarer imidlertid at politiet ikke alltid har inngående

kunnskap til hva en konfliktrådsbehandling er, eller hva det betyr for ungdommen å si ja 4
til en ungdomsoppfølging. Enheten savner at det legges til rette for økt medvirkning fra ungdommene, jf. konfliktrådsloven § 22 b, ettersom medvirkning også gjelder før en straffereaksjon avgjøres. En er også noe bekymret for at ungdommer kan komme til å innrømme straffeskyld for noe de ikke har gjort, for å unngå hovedforhandling. Enheten er oppsummert uroet for at den effektivitet og fortgang som nå skjer, risikeres på bekostning av rettssikkerhet, herunder at viktig informasjon om den enkelte ungdoms behov ikke belyses.

9.10 Økonomisk støtte til mentorordninger for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Ekspertgruppen viser til at barn som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet trenger tett oppfølging. Det vises til at oppfølging og bruk av mentorer har støtte i forskning, og barn som ekspertgruppen har snakket med viser til at de ønsker flere trygge voksne i livet sitt.

Enhetens kommentarer

Enheten vurderer at mentorordningen overfor barn som er i straffegjennomføring er et hensiktsmessig tiltak. Når et barn eller ung voksen får en dom på samfunnsstraff, er det ikke alltid slik at kommunen er involvert med tiltak. Det er heller ingen selvfølge at ungdommen får innpass i kommunale tiltak under samfunnsstraff (for eksempel ungdomsklubber, utekontakter mv.). Øvrige oppdragsgivere (frivillige organisasjoner, lag og foreninger) kan også reservere seg mot et samarbeid. Dette er uheldig, ettersom friomsorgen risikerer å bli stående alene med en ungdom, som i en avgjørende periode, er forpliktet til en aktivitet fordi de er under straffegjennomføring. Friomsorgen har ingen egne utadrettede tiltak, og er helt avhengige av et samarbeid med eksterne tiltakstilbydere.

En straffegjennomføring i ungdommens lokalsamfunn handler ikke utelukkende om kontroll, men også om å forebygge nye kriminelle handlinger. Da er vi i behov av å kunne tilby gode kvalitative tiltak og relasjoner. Forskning viser at unge lovbrytere kan ha høy risiko for tilbakefall, og at tett oppfølging kan motvirke dette. De fleste er i kontakt med friomsorgen en begrenset periode av livet sitt, men i denne perioden er de som nevnt tilgjengelige, og det vil være enkelt å etablere kontakt med en mentor, så lenge et slikt tilbud er reelt. Vår erfaring er at en del unge har få voksne rollemodeller, de mangler positive nettverk, og er heller ikke i en organisert fritidsaktivitet. Straff kan i tillegg forsterke opplevelsen av utenforskap. Dette er noe enheten vurderer at en mentorrelasjon kan motvirke, også etter at samfunnsstraffen er ferdig. U16- modellen, som driftes i Tromsø, har vist å være en suksess for å få ungdommer ute av negativt miljø. Enheten vurderer at det hadde gitt gevinst å utvide ordningen til å omfatte eldre ungdommer i straffegjennomføring.

Kap. 11. Endringer i barnevernsloven

11.3 Endringer i vilkårene for opphold på institusjon uten samtykke

Ekspertgruppen foreslår å fjerne kriminalitetsalternativet i bvl. § 6-2 a, ettersom tiltak etter barnevernloven har et annet formål enn straff og samfunnsvern. Ekspertgruppen viser til at det er svært få vedtak som fattes etter bvl. § 6-2 a, og kriminalitetsalternativet dermed har liten betydning, og at det i stedet bør komme klart frem at et opphold i institusjon ikke er straff eller samfunnsvern, men hjelp for barnet.

Enheten er enig i at det kan være gode grunner for å ta bort kriminalitetsbestemmelsen som nevnt ovenfor. En ser samtidig at ekspertgruppen foreslår pilotering av tre barnevernsinstitusjoner for barn som begår blant annet gjentatt eller alvorlig kriminalitet. I punkt 11.4.1 viser ekspertgruppen til at det er større adgang til å vedta inngrep for disse barna, sammenlignet med barn som har opphold på grunn av omsorgssituasjonen. De inngrep som nevnes er blant annet vedtak om låste dører, forbud mot å forlate institusjonen, inngrep i elektroniske kommunikasjonsmidler, samt innskrenkninger i mulighetene for besøk, mv. Selv om disse inngrepene ikke kan foretas rutinemessig, er enheten av den oppfatning at dette ligner måten fengselsinstitusjoner er rigget på.

I boken barn, unge og straffegjennomføring av Fransson mfl. (2024) vises det til at barnevern og kriminalomsorg er to sentrale institusjoner i samfunnet, og at de via sitt lovverk besitter både makt, omsorg og kontroll. I et sosiologisk perspektiv kan institusjonene ikke forstås som atskilte, men som institusjoner som er vevet inn i hverandre (James, 2023, sitert i Fransson mfl., 2024). Denne tolkningen erfarer vi passer godt med det ungdom formidler i møter med ansatte, og det er ikke uvanlig at de strever med å holde fra hverandre barnevernets og kriminalomsorgens oppgaver. Mange har blant annet en klar oppfatning av at tvangsplasseringer i barnevernet skjer som straff, og som følge av noe de har gjort. Ansatte i kriminalomsorgen opplever ofte at barn vi er i kontakt med har stor mistillit til «systemene», derfor kan det være krevende å begrunne en tvangsplassering som hjelp, når det ikke er det ungdommen opplever. Selv om det er få vedtak i barnevernet som utelukkende begrunnes i kriminalitet, vurderer enheten at vi i et ungdomsperspektiv tjener på et klart språk. Da bør vi kunne si begge deler til et barn som har gjort alvorlige lovbrudd- at de er tatt ut av sitt miljø fordi de vurderes i behov for hjelp, men også fordi samfunnet trenger beskyttelse.

Tordis Keiledal
Ass. Friomsorgsleder

Renate Holden
Seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Kilde:

«Trøbbel i grenseflatene». Fafo- rapport 2020:02

«Funn etter gjennomgang av saker der barn ble fengslet i perioden 2016-2019». Rapport fra Barneombudet av 4. juni 2021.

«Gjenopprettende prosess i ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. En analyse av teoretisk og ideologisk bakteppe». Tidsskrift for strafferett, årgang 20, nr. 3-2020, s. 290-313.

«Barn, unge og straffegjennomføring». Fransson, mfl. (2024).

Kriminalomsorgen region øst

Deres ref:

Vår ref:
2025/66829-9

Dato:
30.07.2025

Høringsuttalelse knyttet til rapport fra Ekspertgruppen om tiltak ovenfor barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet.

Det vises til oversendelse av 13.06.2025 hvor det bes om at høringsinnspill oversendes regionskontoret innen 10. august. Romerike fengsel har utarbeidet innspill som for det meste er begrenset til kommentarer, vurderinger eller foreslåtte tiltak som er direkte knyttet til, eller i stor grad påvirker Kriminalomsorgen, særlig ungdomsenhetene.

Begrepsbruk

Ekspertgruppen har valgt å bruke «barn» om alle personer under 18 år, og «unge voksne» på personer mellom 18-24 år. Det er naturlig for oss å bruke ordet «ungdom» på de som er innsatt i ungdomsenheten. Dessuten opplever vi at ungdommene blir provosert av å bli kalt barn. «Ungdom» er følgelig innarbeidet i vår dagligtale og derfor blir vår begrepsbruk preget av det også i denne høringsuttalelsen.

Generelle kommentarer

Vi finner rapporten til Ekspertgruppen å være svært interessant og, etter vårt skjønn, grundig utarbeidet til tross for den korte tiden de har arbeidet med denne. Samtidig har vi merket oss dissensen og særuttalelsen fra Merete Havre. Vi støtter flere av Havres bekymringer og anmerkninger rundt at det kreves mye av et fengsel som skal følge opp barn, og hun har flere refleksjoner rundt reelle utfordringer og dilemmaer som blant annet at når enhetene er små, så er følgelig også muligheten for godt tilrettelagte fellesskapsarenaer vanskelig. Vi oppfatter at hennes kritikk av flertallet er noe unyansert og reflekterer i liten grad at flertallet har mange av de samme betraktningene og bekymringer som også medfører at de kommer med forslag til tiltak.

Det er vanskelig å opprettholde kontinuitet i miljø og utvikling utenfor fengselet, og det er mange kontroll- og sikkerhetsaspekter i fengsel. Disse er der for å ivareta sikkerheten til innsatte, medinnsatte, ansatte og andre som måtte utføre tjenester eller oppdrag i fengsel. Dette er alt egnet til å påvirke ungdommene negativt. Samtidig er det enn påregnelig følge av at vi har et system hvor vi plasserer ungdom i ungdomsfengsel. Det er tross alt bedre enn at vi plasserer ungdom i voksenfengsel, når det kan unngås. Vi støtter Havre (som også flertallet er inne på) i at det er en stor problemstilling at man som ungdom (som en minoritet blant innsatte i norske fengsler) har vesentlig færre tilrettelagte tilbud når det gjelder gjennomføringsform og lokasjoner hvor en kan gjennomføre sin straff eller opphold i varetekt. Likeså er tilbudene til innsatte i ungdomsenheter

dårligere enn i voksenfengsel som en direkte følge av at enheten er liten. Videre forstår vi i likhet med Havre at tiltak som å få flere hurtigspor i domstolene vil øke antallet ungdommer i fengsel. Samtidig vil det også ha den tilsiktede fordel, at ungdommen får en rask reaksjon etter at handlingen fant sted. Det vil også føre til at ungdommen forhåpentlig kan komme inn i en situasjon hvor det er mer ro og muligheter til å legge til rette for oppfølging og tilbud som er vanskelig å gjennomføre i miljøet ungdommen har utfordringer i. Dette kan slå begge veier. 2

Videre støtter vi Havres anbefaling om at vi må påse at barn i fengsel får skole, aktivitetstilbud mv., samt at Barneombud og Sivilombudets forebyggingsenhet mot tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling følger opp ungdomsenhetene. Dette er det allerede gode systemer og åpenhet for, men vi ser at den største utfordringen ligger i å klare å motivere ungdommene til faktisk å nyttiggjøre seg og delta i de aktivitetene og skoletilbudet som tilbys.

Vi støtter også særlig Ekspertgruppens anmerkning om at justissektoren må settes i stand til å ivareta sitt ansvar og at det er behov for økt kapasitet og faglig innhold. Videre at det vil være forbundet med store kostnader både å bygge ut kapasitet og å høyne de faglige innsatsfaktorene, men at denne kostnaden på sikt vil være svært lønnsom opp mot alternativet til å følge opp dette ansvaret nå. Ungdomsenhet øst står foran en stor utvidelse som er under planlegging nå, og vi ser allerede at vi har mange behov som vi mener det er faglig belegg for å dekke, men som sannsynligvis vil bli for omfattende å få inn med de midler som stilles til rådighet.

Vi kan også stille oss bak samtlige råd og anbefalinger som kommer fra barn, unge voksne og voksne som har begått kriminalitet under kapittel 2. Det eneste som skiller seg ut som litt krevende å stille seg bak er rådet om å tilby snus og røyk til barn som i dag ikke har anledning til å tilegne seg slike rusmidler på lovlig vis. Samtidig så er vi helt enig i at det ville kunne hatt en betydelig beroligende effekt i mange tilfeller, dersom dette var lovlig eller en reell mulighet.

Kommentarer til foreslåtte tiltak

Tiltak 3: Utrede endringer i reglene om taushetsplikt og informasjonsdeling.

Dette er et punkt som er svært viktig og relevant for at Kriminalomsorgen skal kunne gjøre et godt arbeid for å jobbe med innsattes progresjon og muligheter for påvirkning til et kriminalitetsfritt liv. Mangel på kritisk informasjon kan sette skranker for et godt samarbeid hvor de ulike aktørene kan tilføre sine tjenester og kompetanse på en effektiv og god måte. Vi er både avhengige av å kunne dele og motta mer informasjon for å kunne settes i posisjon til å få til en utvikling som er til barnets beste. Informasjon fra ungdommens tidligere opphold i institusjoner, oppfølging av barnevern, helse, skole eller overgangen fra fengsel til andre omsorgssektorer vil ha betydning for hva man får til av rettet innsats i de videre løpene disse ungdommene har.

Tiltak 13: Etablering av lokale hurtigspor i U18-saker over hele landet.

Vår erfaring tilsier at vi best kan jobbe med ungdommene når de har god oversikt over fremtid og muligheter. Ungdom har spesielt godt av å ha forutsigbarhet. Ved innføring av hurtigspor over hele landet, så vil flere få reaksjonen sin raskere og det vil være flere som får mulighet gjennomføre straffen i fengsel som er tilrettelagt for ungdom og har et rikere tilbud av tjenester og oppfølging av kompetente ansatte. Dette vil også påvirke kapasitetsbehovet ved ungdomsenhetene, så en side ved tiltaket er at det fordrer utvidelser. Det bør være spredt kapasitet, men likevel forholdsmessig etter hvor behovet er størst, slik at vi kan i størst mulig grad opprettholde nærhetsprinsippet i de tilfeller domfelte profitterer på kontakt med nettverk, skole, helsetjenester og eventuelt arbeid. Etablering av tiltak for en særlig sårbar gruppe kan ikke bli offer for distriktpolitikk og strategisk plassering av statlige arbeidsplasser.

Tiltak 16: Kriminalomsorgsdirektoratet gis i oppdrag å utarbeide en felles drift- og fagmodell for ungdomsenhetene.

3

Det er viktig at direktoratet tar ansvar for og utvikler, evaluerer, utbedrer og initierer felles føringer for UE 'ene. Oppfølgingen har hittil ikke vært tilstrekkelig konsistent til at enhetene har hatt gode forutsetninger for å utvikle seg likt. Det har imidlertid blitt gjort noen justeringer på egne initiativ mellom enhetene før og etter besøk av ekspertgruppen som har ført til at beskrivelsen av forskjeller mellom enhetene er redusert nå. Vi er allikevel åpne og nysgjerrige for å få bedre faglig forankring som kan bidra til økt kvalitet på oppfølgingen av innsatte i UE 'ene. En sentralt forankret drifts- og fagmodell for enhetene ønskes velkommen, og det oppfordres til at dette utvikles i tett samarbeid med regioner og lokalt nivå, samt at det innhentes faglige råd og anbefalinger fra andre aktører og land det er relevant å sammenligne med.

Tiltak 17: Pilotere minst to lavsikkerhetsplasser for barn i Ungdomsenhet vest.

Det er uttalt i rapporten ulike vurderinger i behovet for lavt sikkerhetsnivå og rapporten peker på at Ungdomsenhet øst ikke deler synet om behov for rene lavsikkerhetsplasser for barn.

Vi vil påpeke at vi støtter UE vest og Ekspertutvalgets syn om at det er ønskelig og behov for å tilrettelegge for at ungdommer skal ha reell mulighet for progresjon med tanke på plasser med lavt sikkerhetsnivå. Situasjonen hittil har vært preget av at få innsatte har vært i målgruppe for lavt sikkerhetsnivå. Samtidig ser vi utviklingen med at når flere ungdommer får raskere avklart dom og skal sone tidsbestemt straff i fengsel, så vil behovet for plasser med lavt sikkerhetsnivå sannsynligvis øke. Det etableres nå flere plasser med lavt sikkerhetsnivå ved Evje og det skal utvides kapasitet ved UE øst på Eidsvoll. I forbindelse med utvidelsen på Eidsvoll vil vi se på hvordan vi best kan imøtekomme behovet for å ha fleksibilitet i hvordan vi utnytter bygninger og arealer, samt oppbygning av rutiner som gjør at ungdommene kan se at det er en mulighet for god progresjon internt i enheten og at dette også kan ha positive sider i form av å øke motivasjon til å få tilgang til økt frihet og fleksibilitet i soningen. Dette vil forhåpentlig også bidra til at ungdommene ser veldig godt hva som gagnar de best under soning og opphold ved enheten og det vil gi mulighet til både progresjon og at man kan sågar gå tilbake til høyt sikkerhetsnivå hvis atferden tilsier det etter at man har kommet til lavt sikkerhetsnivå. Å kunne tilby både høyt og lavt sikkerhetsnivå ved samme lokasjon, tror vi være gode incentiver for at ungdommene tar bedre valg for seg selv under oppholdet.

Tiltak 18: Vurdere om fengslingsfristen i kjennelser om varetekt unntaksvis bør kunne settes til fire uker for barn.

Vi har mange ganger ønsket at det for ungdommen skulle vært tydeligere at alvorligheten i lovbruddet og kompleksiteten i etterforskning skulle gjenspeiles i varetekts kjennelsens varighet. Det er veldig ofte at ungdommene hviler seg på at de har en kort kjennelse og de antar at de snart er tilbake og ute i samfunnet. Da fører det like ofte til at de ser liten eller ingen nytte i å ta del i undervisning eller andre tilbud som enheten legger til rette for under oppholdet. Jo lengre tid det tar før ungdommen tar tak i dette, jo vanskeligere blir det. Vi tror at det vil gjøre det enklere for ungdommen å gjøre noen kloke valg tidlig etter innsettelsen dersom de er bedre bevisst at oppholdet kommer til å strekke seg over en lengre periode. Da vil det etter vår vurdering være til barnets beste at kjennelsen settes til fire uker i de tilfeller hvor det er svært liten grad av sannsynlighet for at vedkommende løslates etter to uker.

Med hilsen

Marte Bruer-Skarsbø
fg. fengselsleder

Levi Tyriberget
ass. Fengselsleder

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Kriminalomsorgen region Vest
- regionskontor

Dato:
08.08.2025

HORDALAND FRIOMSORGSKONTOR - SVAR PÅ HØRING – RAPPORT FRA EKSPERTGRUPPEN OM TILTAK FOR BARN SOM BEGÅR GJENTATT ELLER ALVORLIG KRIMINALITET.

Vi viser til brev fra Region vest datert 13.06.2025, vedrørende høring på rapporten «De er våre barn – om å holde hodet kaldt og hjertet varmt». Det er bedt om at eventuelle høringsinnspill oversendes til regionalt nivå innen 10.08.2025.

Hordaland friomsorgskontor har lest innholdet i rapporten og de ulike tiltak som er presentert, og vi stiller oss i all hovedsak bak de vurderingene og forslag til tiltak som det er gjort rede for i rapporten. Rapporten og de tiltak som foreslås fremstår oversiktlig og er godt gjort rede for.

Ettersom rapporten er svært omfattende og tidsfristen kort, har Hordaland friomsorgskontor valgt å gi kommentarer basert på vår erfaring i arbeid med denne gruppen knyttet til noen av tiltakene. Tiltakene vi har unnlatt å svare ut, bunner i at det er utenfor vårt arbeidsområde eller at vi ikke har noe å tilføye ut over det som fremkommer i rapporten.

I det følgende har Hordaland friomsorgskontor merknader til følgende tiltak i rapporten:

- Tiltak 1, 4, 5, 6 og 7

Hordaland friomsorgskontor støtter vurderingen om at de fleste barn og unge får best hjelp i familien, og at multisystemisk terapi vurderes hensiktsmessig, herunder bruk av metodene MST/MST-CAN. Disse metodene bygger på en forståelse av å se på helheten rundt den unge, og kan sikre unge og familien involvering og støtte fra aktuelle ressurspersoner og instanser.

Hordaland friomsorgskontor har imidlertid erfart at noen familier ikke mottar slik hjelp grunnet manglende kapasitet hos kommune/stat, at tiltak avsluttes for tidlig eller starter opp for sent grunnet knappe ressurser. Hordaland friomsorgskontor støtter derfor ekspertgruppens forslag i tiltak 1, 4, 5, 6 vedrørende økt kompetanse, opprusting av slike tiltak, og særlig økte ressurser.

Kriminalomsorgen region vest

Postadresse:
Dokumentsenter
Postboks 694
4302 Sandnes

Besøkadresse:
Allehelgensgt. 2, 5 etasje
5016 Bergen

Telefon: 55 36 49 30
Telefaks: 55 36 49 50
Org.nr: 911830868

Saksbehandler:
Helen Kvalvåg

Hordaland friomsorgskontor har videre erfart at ungdommers manglende samtykke til iverksettelse av tiltak også er en årsak som hindrer tilgang til endringsfokusede tiltak som blant annet MST. I alt endringsarbeid er motivasjon og ønske om endring avgjørende for å lykkes. Det vurderes likevel at dagens regelverk, hvor unge velger å ikke samtykke til tiltak for seg og familien grunnet manglende motivasjon, i mange tilfeller opprettholder eller øker en negativ utvikling, hvilket ikke vurderes å være til barnets beste. Vi foreslår derfor at en også må se på lovverket og hvordan dette tolkes i dag og mulighetene for å åpne opp for å iverksette tiltak i de saker der dette vurderes nødvendig, også der det ikke foreligger samtykke fra den unge.

- Tiltak 2 og 3

Hordaland friomsorgskontor støtter ekspertgruppens forslag i tiltak 2 om å opprette en ny regional samarbeidsstruktur, referert til som «Rød knapp-samarbeid», og at det settes en tidsfrist på tre dager fra det varsles til aktuelle instansene samles. Dette kan resultere i at en rask kommer i gang med bistand og tiltak. Hordaland friomsorgskontor erfarer at utfordringen i disse sakene ofte handler om å iverksette gode tiltak raskt nok, men også opprettholdelse av tiltak og kontinuitet i arbeidet over tid. Vi foreslår derfor at en i dette arbeidet ser nærmere på muligheten for å sette tidsfrist på iverksettelse av konkrete tiltak, og at det i den forbindelse sikres tilstrekkelig med ressurser til at aktuelle tiltak er tilgjengelig for spesialisthelsetjeneste og kommunen. Videre foreslås det evaluering eller oppfølgingsmøter i regi av «Rød knapp-samarbeidet» av disse sakene for å kvalitetssikre at riktig hjelp er gitt innen rimelig tid i hver enkelt sak.

Hordaland friomsorgskontor støtter ekspertgruppens vurderinger knyttet til forslag i tiltak 3 vedrørende endringer i regler om taushetsplikt og informasjonsdeling i en retning av den danske Retsplejeloven § 115. Denne loven gir tilgang til at offentlige instanser kan dele opplysninger om ungdommen der det ansees nødvendig i forbindelse med ulike typer samarbeid. Sett i lys av et «Rød knapp-samarbeid», er det videre stor sannsynlighet at ungdommene som vil utløse et slikt samarbeid, også vil komme i kontakt med kriminalomsorgen. Det anses at det vil være viktig informasjon som utarbeides og anskaffes i et slikt fora og for øvrig andre offentlige instanser, som kan være både nødvendig og nyttig i forbindelse med personundersøkelse og straffegjennomføring i regi av Kriminalomsorgen. Dette er opplysninger som kan tilbakeholdes ved manglende samtykke til oppheving av taushetsplikt. Tilgang til slik informasjonsdeling som er beskrevet i henhold til Retsplejeloven § 115, vil kunne forbedre det kriminalitetsforebyggende arbeidet, gi større mulighet til individuelt tilpasset oppfølging i regi av Kriminalomsorgen og redusere saksbehandlingstiden vår.

- Tiltak 14

Hordaland friomsorgskontor har erfart at gode nok tiltak til denne gruppen kan være vanskelig å få på plass. Årsaker til dette slik vi erfarer det, knytter seg til blant annet manglende kapasitet i selve tiltaket og manglende kontinuitet på systemnivå i tiltak som iverksettes. Dette resulterer i lang ventetid for å iverksette tiltak og at tiltak avsluttes for tidlig basert på økonomi og store saksmengder, fremfor behov for bistand hos den enkelte ungdom og dens familie. Det erfares også at velfungerende tiltak drevet av prosjektmidler, avsluttes av kommunen når midlene opphører grunnet en svak/manglende kommuneøkonomi.

Hordaland friomsorgskontor deler ekspertgruppens forslag til økte midler til en mentorordning for denne gruppen, men frykter at dersom mentorordningen skal saksbehandles etter søknad fra kommune til statsforvalter, så vil det kunne resultere i lang saksbehandlingstid. Videre kan det resultere i ulik kvalitet på tiltak, manglende kontinuitet i tiltak og store forskjeller på tilgang til tiltak basert på kommunen hvor ungdommen bor.

Det foreslås derfor at en ser på mulighetene til å fastsette én modell for mentorordning for hele landet, slik at det blir et likt tilbud i alle kommuner. Videre at ordningen fungerer slik at det skaper en kontinuitet i tiltaket, og at tiltaket med mentorordning ikke er avhengig av at den enkelte kommune skal søke om midler for å iverksette ulike mentorordninger. «DUE - Der ungdommen er» er et eksempel på et godt tiltak for en mentorordning for ungdom i regi av Bergen kommune. Dette tiltaket kan tilby tett individuell tilpasset oppfølging til ungdommer, hvor ungdommen innvilges antall timer med en miljøterapeut/mentor pr. uke basert på behov. Vedtak om DUE må imidlertid søkes o, og behandles av barneverntjenesten/NAV, og vil være avhengig av et behov for tjenesten hos den aktuelle instansen. Det kan skape begrensinger i hvem som kan ha rett på tiltaket, ettersom ungdommer kan ha behov for denne type oppfølging, selv om de ikke kvalifiserer eller ønsket bistand fra NAV/Barneverntjenesten. Videre er tilbudet er bare tilgjengelig i Bergen kommune, og ungdommer bosatt i omegnskommuner har for eksempel ikke tilgang til tiltaket. Dersom et slikt tiltak blir opprettet i samtlige kommuner i landet med øremerkede midler, ville dette kunne sikre tilgang til alle ungdommer uavhengig av hvor i landet de er bosatt. Det ansees også positivt dersom tiltaket kan innvilges ungdommen uavhengig av tilknytning til ulike instanser, men vurderes og innvilges utelukkende basert på den unges behov for bistand.

Med hilsen

Hordaland friomsorgskontor

Hilde Stensvoll Neset

Assisterende friomsorgsleder

Helen Kvalvåg

Ungdomsansvarlig

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

**Mottakere:
Kriminalomsorgsdirektoratet**

Deres ref:

Vår ref:
2025/66829-12

Dato:
18.08.2025

Region nord - Svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Vi viser til brev av 02.06.2025 vedlagt høringsbrev og rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet.

Vi har forelagt høringen for enhetene i regionen, og vi har kun fått ett svar; fra Troms og Finnmark friomsorgskontor. Vedlagt følger uttalelsen fra Troms og Finnmark friomsorgskontor.

Kriminalomsorgen region nord har ikke ytterligere merknader til høringen.

Kriminalomsorgen region nord

Nina Graffer

Per Ivar Vangstad
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

- 1 Troms og Finnmark friomsorgskontor svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Mottakere:
KDI Straffegjennomføring

Deres ref:

Vår ref:
2025/66829-13

Dato:
18.08.2025

Region sørvest - svar på høring - rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Vi viser til oversendelse fra KDI av 02.06.25 gjeldende rapporten «De er våre barn – om å holde hodet kaldt og hjertet varmt».

Region sørvest har oversendt rapporten til regionens enheter, det er ikke mottatt innspill til rapporten.

Det oppleves at rapporten av flertallets medlemmer gir et godt utfordringsbilde, og vi er i hovedsak positiv til tiltakene som foreslås.

Region Sørvest har etablert en ungdomsenhet på Evje, og erfaringene så langt er positive i forhold til beliggenhet og rekruttering av ansatte. Samarbeidet med øvrige forvaltningssamarbeidspartnere er etablert og fungerer bra. Det er også startet på en prosess for å bygningsmessig etablere tre soner, inkludert lav sikkerhet og mulighet for å skjerme jenter. På denne måten sikrer en soningsprogresjon og ivaretagelse av begge kjønn.

Morten Auglend
Ass. regiondirektør

Helene Grude
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

**Mottakere:
KDI Straffegjennomføring**

Deres ref:

Vår ref:
2025/66829-11

Dato:
13.08.2025

Region vest- svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Vi viser til oversendelse fra KDI av 02.06.25 hvor vi blir bedt om å gi uttalelse til rapporten «De er våre barn – om å holde hodet kaldt og hjertet varmt».

Region vest har oversendt rapporten til underliggende enheter med oppfordring om å sende inn uttalelse. Vi har mottatt uttalelse fra Hordaland friomsorgskontor og viser til deres uttalelse i sin helhet.

Region vest stiller seg i hovedsak bak innholdet i rapporten og de ulike tiltakene som er foreslått. Vi ser spesielt positivt på forslagene som legger til rette for styrking av kriminalomsorgens muligheter til å bidra til å redusere risikofaktorer og øke beskyttelsesfaktorer rundt målgruppen, og at det legges opp til styrket samhandling på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer.

Region vest er positive til anbefaling om pilotering av minst to lavsikkerhetsplasser for barn i Ungdomsenhet vest. Sett i sammenheng med etablering av særskilt innsats for hurtigere behandling av straffesaker der gjerningspersonen er under 18 år i region vest, vil mulighetene for lengre gjennomføringstid på dom i fengsel øke og dermed vil også behovet for å styrke progresjonsmulighetene øke.

Flere av tiltakene anbefaler pilotering, videre utredning og innhenting av kunnskap i tillegg til opprettelse av nye tjenester. Region vest ser frem til å se resultater av det videre arbeidet, og anbefaler at kriminalomsorgen deltar aktivt i prosessene.

Ingunn Seim
Ass. regiondirektør **Ingunn Seim**

Kjersti Sæve Nesset
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Postadresse: Besøksadresse:
Postboks 694 Allehelgens gate 2, inngang A, 3.
4302 Sandnes etasje, 5016 Bergen

Telefon: 51 97 39 00
Telefaks: 51 97 39 01

Org.nr: 911830868 mva

Saksbehandler:
Kjersti Sæve Nesset

E-post:
dokumentsenter@kriminalomsorg.no

Mottakere:
Kriminalomsorgsdirektoratet

Deres ref:

Vår ref:
2025/66829-14

Dato:
03.09.2025

Region øst- svar på høring - Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Vi viser til oversendelse fra Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) av 2. juni 2025 hvor vi blir bedt om å gi uttalelse til rapporten «De er våre barn – om å holde hodet kaldt og hjertet varmt».

Region øst har oversendt rapporten til underliggende enheter med oppfordring om å sende inn høringssvar. Vi har mottatt uttalelse fra ungdomsenhet øst og viser til deres uttalelse i sin helhet.

Generelle kommentarer

Region øst stiller seg i hovedsak bak innholdet i rapporten og de ulike tiltakene som er foreslått.

Av kapasitetshensyn har vi ikke kunne kommentere de forslagene som ikke berører kriminalomsorgen direkte, men vi vurderer at ekspertutvalget foreslår mange gode og relevante tiltak, som indirekte og direkte også vil ha betydning for vårt arbeid.

Tiltak 3: Utrede endringer i reglene om taushetsplikt og informasjonsdeling.

Region øst støtter forslaget om å utrede endringer i reglene rundt taushetsplikt og informasjonsdeling. Dette er et punkt som er svært viktig og relevant for at kriminalomsorgen skal kunne gjøre et godt arbeid for å jobbe med innsattes progresjon og muligheter for påvirkning til et kriminalitetsfritt liv. Mangel på kritisk informasjon kan sette hindringer for et godt samarbeid hvor de ulike aktørene kan tilføre sine tjenester og kompetanse på en effektiv og god måte. Vi er både avhengige av å kunne dele og motta mer informasjon for å kunne settes i posisjon til å få til en utvikling som er til barnets beste. Sett i lys av «rød-knapp» samarbeid og hurtigsporet vil endringer i reglene om taushetsplikt og informasjonsdeling være nødvendig.

Tiltak 16: Kriminalomsorgsdirektoratet gis i oppdrag å utarbeide en felles drift- og fagmodell for ungdomsenhetene.

Vi støtter at det utarbeides en felles drift- og fagmodell for ungdomsenhetene. Det er viktig at direktoratet tar ansvar for og utvikler, evaluerer, utbedrer og initierer felles føringer for ungdomsenhetene. Oppfølgingen fra direktoratet og regionene har hittil ikke vært tilstrekkelig konsistent til at enhetene har hatt gode forutsetninger for å utvikle seg likt. Det har imidlertid blitt gjort noen justeringer på egne initiativ mellom enhetene før og etter besøk av ekspertgruppen som har ført til at beskrivelsen av forskjeller mellom enhetene er redusert nå. Det er videre etablert en

fast møtestruktur mellom henholdsvis de tre ungdomsenhetene, ungdomsenhetene og regionene og 2 ungdomsenhetene, regionene og KDI.

Region øst støtter en bedre faglig forankring som kan bidra til økt kvalitet på oppfølgingen av de mindreårige. Det anbefales at dette utvikles i tett samarbeid med regioner, lokalt nivå og Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS), samt at det innhentes faglige råd og anbefalinger fra andre aktører og land det er relevant å sammenligne med.

Region øst anbefaler videre en gjennomgang og oppdatering av direktoratets retningslinjer om straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte (til kapittel 10a). Dette vil også kunne bidra til en mer ensartet praksis mellom enhetene.

Om etablering av nye fengselsplasser for barn/kapasitetsøkning

Vi støtter forslaget om å øke kapasiteten i ungdomsenhetene, forutsatt at kvaliteten i tilbudet blir tilstrekkelig godt med hensyn til beliggenhet, bygningsmasse, kompetanse og innhold. Enhetene må ha nødvendige forutsetninger for å kunne ivareta barna på en god måte og gi dem trygge rammer.

Vi er spent på hvilken effekt de nye lovendringene om barn og unge og hurtigsporet vil ha når det gjelder behovet for fengselskapasitet for mindreårige. Vi håper og tror at etableringen av hurtigspor vil kunne føre til færre barn i fengsel.

Uansett hvor raskt straffesakskjeden arbeider, vil det dessverre trolig alltid være noen mindreårige det er nødvendig å plassere i fengsel i kortere eller lengre perioder. Da er det utrolig viktig og helt nødvendig at kriminalomsorgen har tilstrekkelig kapasitet med høy kvalitet for å ivareta disse barna. Vi støtter i den forbindelse ekspertutvalgets kommentar om at det må aksepteres at noen plasser står ledig i perioder for å håndtere de toppene som måtte komme. Vi har erfart de siste årene at det kan svinge mellom 50% kapasitetsutnyttelse til 100% kapasitetsutnyttelse i løpet av noen uker, særlig i saker hvor det kan være aktuelt å fengsle flere mindreårige samtidig (f. eks ved ran begått i fellesskap). Skal vi unngå å benytte fengsel for voksne i disse sakene, må det være aksept og forståelse for at det skjer hyppige og store svingninger i antallet fengslede barn.

Geografisk plassering av enhetene

Vi støtter utvalgets vurdering av at enhetene må etableres i nærheten av folkerike områdene der flesteparten av barna som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet bor. Ved etablering av nye fengselsplasser for barn er vi av den oppfatning at myndighetene må ta større hensyn til den geografiske tilhørigheten til de fengslede barna, deres omsorgspersoner og støtte- og hjelpeapparatet. Vår erfaring er at hensynet til hva som er til barnets beste blir tillagt for lite vekt i vurderingen av hvor ungdomsenhetene skal plasseres og at disse forholdene ikke utredes i tilstrekkelig grad ved nyetableringer.

I 2024 kom det endringer i utredningsinstruksen hvor det ble tydeliggjort at formål med instruksen er å sikre utredning av grunnlaget for ivaretagelse av menneskerettighetene og Grunnloven. Dette innebærer blant annet at beslutningstakeren må gjennomføre en barnerettighetsvurdering for å identifisere konsekvenser for barn og vurdere hva som er til barnets beste før de innfører nye tiltak og ny politikk, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 3 og Grunnloven § 104 og veilederen til instruksen.

Region øst vil i denne forbindelse fremheve viktigheten av at det foretas slike vurderinger og utredninger som instruksen legger opp til ved beslutninger av *hvor* det skal etableres fengselsplasser for barn, både ved høy og lav sikkerhet, midlertidige og/eller permanent.

Det må kartlegges hvor de straffbare forholdet er begått, hvor familie/omsorgspersoner/nettverk 3
befinner seg, hvor skole, barneverntjeneste, BUP som kjenner barnet befinner mm seg og hvilket område den mindreårige skal løslates til. Dette bør dokumenteres, systematiseres og vektlegges i vurderingen av hvor det etableres nye fengselsplasser for barn. Et forslag i den forbindelse er å kartlegge situasjonen til de barna som har vært i fengsel de siste 5 – 10 årene og hentet ut statistikk som kan belyse ovennevnte.

Region øst har tidligere spilt inn at vi er av den oppfatning av hovedandelen av de nye plassene for mindreårige bør etableres på Østlandet. Dette både av hensyn til den mindreåriges tilbakeføring til samfunnet og mulighet for å opprettholde kontakten med familie, venner og nettverk, men også av hensyn til ressursbruken til involverte aktører som politi, påtalemyndighet, barneverntjeneste, konfliktrådet, forsvarer og domstol (samfunnets samlede ressursbruk).

Vi erfarer at de barna som er siktet for straffbare forhold begått i Oslo eller Øst politidistrikt, men som av kapasitetshensyn el blir plassert i ungdomsenhet vest eller Evje, må overføres lange avstander med fly eller bil til fengsler på Østlandet i forbindelse med hoved- og/eller ankeforhandling. Dersom det er ikke er ledig plass ved ungdomsenheten øst, må de plasseres i fengsel for voksne i denne perioden. Dette er ikke til barnets beste! Videre er vi bekymret for at lang reisevei for å besøke barnet vil føre til mindre fysisk kontakt/brudd i relasjoner, både når det gjelder omsorgspersoner og støtte- og hjelpeapparatet til barnet.

Selv om det er varierende i hvor stor grad de fengslede mindreårige har kontakt med familie, mener vi det er viktig at myndigheten legger til rette for at de mindreårige har mulighet til å opprettholde kontakt og motta fysisk besøk fra mennesker som er av betydning i livet deres, herunder venner. Det er også viktig at andre aktører som er involvert i de unges liv har muligheten for å opprettholde fysisk kontakt med barnet under fengselsoppholdet som f. eks barneverntjenesten, fosterforeldre, utekontakt, skole, frivillige organisasjonen mv. Trygghet, stabilitet og de få nære relasjonene barna har, er viktig å ivareta og bygge videre på, både under fengselsoppholdet og ved løslatelse. De mindreårige innsatte i fengsel utgjør en særlig sårbar gruppe som har et særskilt behov for vern, beskyttelse og ivaretagelse. Å legge til rette for at etablerte relasjoner kan opprettholdes kan være særlig viktig for denne gruppen.

Vi mener det er positivt at det legges opp til en utvidelse av antall plasser ved ungdomsenhet øst. Samtidig må vi understreke at en forutsetning for at denne enheten skal klare å gi 12 mindreårige et godt og tilfredsstillende tilbud er at bygget og bemanningen tilpasses, se nedenfor.

Størrelse på enhetene

Det planlegges som vist til i rapporten en utvidelse av ungdomsenhet øst fra 6 til 12 plasser. Utvalget uttrykker bekymring for utvidelsen og kommenterer i den forbindelse at det er mer krevende å få tilstrekkelig bemanning og tilstrekkelig kompetanse til ungdomsenheter med minst dobbelt så mange barn. Vi er ikke nødvendigvis enig i dette premisset. Vår erfaring i andre sammenhenger er at et større fagmiljø og en kraftigere bemanning kan gjøre det mer attraktivt å arbeide ved enheten. Vi håper at en utvidelse til 12 plasser vil gjøre enheten mer selvhjulpent, robust og fleksibel, og at enheten fremover vil være mindre i behov av støtte fra nærliggende avdelinger som Ullersmo høysikkerhetsavdeling.

Utvalget anbefaler at det ikke bør være flere enn fire barn på hver enhet. Vi har forståelse for denne anbefalingen, og er enig i at mindre fellesskap og boavdelinger er best egnet for de mindreårige. Vi har blant annet gjort oss mange erfaring og støtt på flere utfordringer når ungdomsenhet øst ble utvidet fra 4 til 6 plasser i 2024, og disse erfaringene bør innhentes og tas med i vurderingen ved etablering av nye plasser/enheter.

Fengselsenheter for mindreårige er finansiert og bemannet på en annen måte enn barnevernsinstitusjoner. Vi har erfart at små enheter som ligger langt fra større fengsler fort blir sårbare, særlig ved alvorlige hendelser. For at en enhet med fire plasser skal kunne ivareta sikkerheten og tryggheten til både de mindreårige, ansatte og samfunnet ellers, er vår erfaring at det er helt nødvendig at enheten enten får en betydelig styrking av både bygningsmessige- og bemanningsmessige forhold, eller at enhetene etableres i umiddelbar nærhet til et større fengsler for å kunne få bistand og støtte ved behov.

Vi erfarer at de fleste mindreårige innsatte har store utfordringer med å mestre fellesskap, i hvert fall fellesskap av en viss størrelse. Når ungdomsenheten øst utvides til 12 plasser er det **helt nødvendig** for å lykkes at det legges opp til mulighet til å etablere mange små fellesskap og mulighet for separate aktiviteter både inne og ute. Det er også av vesentlig betydning at det legges opp til flere muligheter for fysisk aktivitet, som også kan gjennomføres i vinterhalvåret.

Det er et tankekors at flere av de mindreårige som innsettes i fengsel har vært i enetiltak i regi av barneverntjenesten med svært høy bemanningstetthet, men når de innsettes i fengsel er det lagt opp til at barna fra første dag skal kunne fungere i et større fellesskap med flere andre mindreårige med sammensatte og komplekse utfordringer. Kriminalomsorgen skal arbeide for å hindre skadelig isolasjon av mindreårige innsatte, men i noen saker vurderer vi at tett oppfølging og kontakt med ansatte og få innsatte, i perioder kan være bedre for å komme i posisjon til å arbeide med enkelte innsatte, fremfor at innsatte skal ha fullt fellesskap med flere andre mindreårige innsatte. Dette er imidlertid vanskelig å legge til rette for innenfor dagens bygningsmasse og lovverk, hvor det er fellesskap med andre *innsatte*, og ikke *ansatte*, som er avgjørende.

For å bedre kunne ivareta den enkelte barn, samtidig som enheten har tilstrekkelig bemanning og kompetanse for å håndtere oppdraget, er vi av den oppfatning at det ved etablering av større enheter som ungdomsenheten øst og ungdomsenhet Evje, er helt nødvendig at plassene som etableres i langt større grad enn i dag utformes på en måte som gjør det mulig å etablere små separate fellesskap, helt ned til en/to innsatte. Tilsvarende må luftegårder, aktivitetsareal, skole, mm utformes på en måte som gjør at flere mindreårige kan benytte de ulike arealene samtidig og separat, uten at alle de mindreårige enten må være samlet, eller at noen må være låst inn. Det bør også utredes hvordan rommene bedre kan utformes slik at ansatte kan føre tilsyn med den mindreåriges velferd, uten at de nødvendigvis må flytte barnets til egne skjermingsceller/forsterkede celler.

Hensynet til at barna ikke skal ha for mange voksne å forholde seg til ved en større enhet, bør kunne ivaretas ved at det etableres ulike ansatt grupper/lag som følge opp barna på de ulike små avdelingene. Tilsvarende når det gjelder å ha oversikt over miljøet.

Bygningsmessige forhold

Vi erfarer at dagens bygningsmasse, ikke er tilstrekkelig robust/solid, og at det for ofte skjer ødeleggelser på bygningsmassen som gjør at cellene og rommene ved ungdomsenhetene blir ubeboelig for en kortere eller lengre periode. Dersom enheten er full, fører slike situasjoner til at den mindreårige må overføres en annen ungdomsenhet, eller i verste fall overføres til et voksenfengsel. Dette må vi for fremtiden unngå!

Byggene må bli mer solid og legge til rette for mer fleksibel bruk. Vi støtter også utvalget i at enhetene, særlig ungdomsenhet øst, må gjøres mer hjemlig og tilpasset målgruppen, med så lite fengselspreg som mulig, samtidig som sikkerheten ivaretas. Det finnes i dag flere leverandører av moderne møbler som er spesialtilpasset institusjoner med høy slitasje/skadepotensiale.

Vi mener videre at det er viktig at brukeren blir hørt og involvert i utformingen og innredning av enhetene. Vi anbefaler i den forbindelse at det innhentes mer barnefaglig kompetanse ved bygging/utvidelse av ungdomsenhetene, og at vi i større grad involvere brukeren og får med brukerperspektivet ved etableringen/eventuelle utbedringer. 5

Bemanning/kompetanse

Det har som vist til i rapporten vært og er utfordringer med å sikre tilstrekkelig og stabil bemanning ved ungdomsenhetene, særlig øst. Det må settes inn ytterligere tiltak for å sikre større grad av kontinuitet i bemanningen. Vi ser at det er særlig viktig med stabilitet i ansattgruppen ved ungdomsenhetene, for å sikre forutsigbarhet og trygghet for barna. Vi har erfart at relasjoner er utrolig viktig i arbeidet med denne gruppen, og dette bygges over tid.

Det har over år vært mange hendelser knyttet til vold, utagering og trusler ved ungdomsenhetene, og det er viktig at det jobbes systematiske med både forebygging og oppfølging av de ansatte.

Vi mener det må legges en helhetlig og langsiktig plan for ivaretagelse av ansatte og ledere ved ungdomsenheten, både når det gjelder mandatet, rekruttering, kompetanse, turnus, opplæring, betingelser, veiledning og oppfølging.

Tiltak 13: Etablering av lokale hurtigspor i U18-saker over hele landet.

Region øst støtter forslaget om etablering av hurtigspor U18 saker over hele landet. Vår erfaring tilsier at vi best kan jobbe med ungdommene når de har god oversikt over fremtid og muligheter. Ungdom har spesielt godt av å ha forutsigbarhet. Ved innføring av hurtigspor over hele landet, så vil flere få reaksjonen sin raskere og det vil kunne være flere som får mulighet gjennomføre straffen i fengsel som er tilrettelagt for mindreårige og har et bredere tilbud av tjenester og oppfølging av kompetente ansatte.

Det er viktig å tilstrebe mest mulig felles rutiner, fremgangsmåter og maler i hurtigsporet for å sikre godt samarbeid og likebehandling. Grensene for politidistriktene sammenfaller ikke med grensene for de ulike domstolene, og heller ikke for konfliktrådets og kriminalomsorgens inndeling og grenser. Man vil derfor jobbe på kryss og tvers av de ulike sektorenes inndelinger, og for å få effektivitet i dette arbeidet og unngå ulikebehandling bør dette følge en felles, nasjonalt utarbeidede rutiner.

Eksempelvis jobber Kriminalomsorgen region øst opp mot flere ulike domstoler. I samarbeid med Oslo tingrett har vi utarbeidet et eget skjema for forhåndsberamming av bruddsaker U18 i hurtigsporet. Når vi har tilsvarende bruddsaker som skal gå for andre domstoler forsøker vi å benytte samme mal. Dette er ofte noe andre domstoler ikke er kjent med. Det kan føre til at begjæringer om forhåndsberamming avvises, alternativt ønsker de at vi benytter en egen mal den aktuelle domstolen har utarbeidet. Dette medfører unødvendig merarbeid, forsinkelser i saksbehandlingen og beramming av sakene. Vi ser også at ulike domstoler ønsker at rettsmøtene legges opp og gjennomføres på ulike måter, samt ulik grad av spesialiserte dommere.

Samtlige aktører må involveres i arbeidet tidlig i opprettelsen av hurtigsporene. Det er viktig med bevissthet knyttet til spesialiserte ungdomsjurister i politiet og kriminalomsorgen, og spesialiserte dommere, men også U18-saksbehandlere i domstolen, prioriteringer mtp. beramming, kommunikasjon med forsvarer/verger osv.

Etablering av flere hurtigspor krever ressurser, også hos kriminalomsorgen – både når det gjelder oppfølging fra friomsorgskontorene, iretteføring av bruddsakene i hurtigsporet, samt behov for mulig økning av kapasiteten ved ungdomsenhetene.

I forbindelse med etablering og utvidelse av hurtigsporet anbefaler vi at regelverket om straffegjennomføring i samfunnet for personer som var mindreårige på handlingstidspunktet i større grad ses i sammenheng, særlig forholdet mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff. Det er i dag en del uforklarlige ulikheter mellom disse reaksjonene som gjør regelverket krevende å praktisere. Vi viser i den forbindelse til våre tidligere høringsuttalelser til blant annet forslag til endringer i konfliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom) (2024), forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven mv. – strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom (2022) og forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven mv. – strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom (2020). Som nevnt i tidligere høringsvar anbefaler vi også at særreglene som gjelder for ungdom under 18 år knyttet til elektronisk kontroll (EK) på alder ved handlingstidspunktet, og ikke søknadstidspunktet. I dag mister mange ungdommer adgangen til særregler, fordi behandlingstiden gjør at de fyller 18 år før de kan søke.

Tiltak 14: Økonomisk støtte til mentorordninger for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Ekspertgruppen viser til at barn som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet trenger tett oppfølging. Det vises til at oppfølging og bruk av mentorer har støtte i forskning, og barn som ekspertgruppen har snakket med viser til at de ønsker flere trygge voksne i livet sitt. Region øst vurderer at mentorordningen overfor barn som er i straffegjennomføring er et hensiktsmessig tiltak. Når et barn eller ung voksen får en dom på samfunnsstraff, er det ikke alltid slik at kommunen er involvert med tiltak. Det er heller ingen selvfølge at ungdommen får innpass i kommunale tiltak under samfunnsstraff (for eksempel ungdomsklubber, utekontakter mv.).

Tiltak 17: Pilotere minst to lavsikkerhetsplasser for barn i Ungdomsenhet vest.

FNs barnekonvensjon slår fast at fengsling av et barn bare skal benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, jf. konvensjonens artikkel 37 b. Når det gjelder forslaget om lavere sikkerhetsplasser for mindreårige, finner vi på grunn til å gjenta innspillene vi ga til barneverninstitusjonsutvalgets rapport når den var på høring (NOU 2023: 24). Der sa vi følgende:

«Fengsling av barn skal være siste utvei og terskelen for varetektsfengsling og ubetinget fengselsstraff for barn er svært høy. Det er heldigvis et lite antall barn som fengsles hvert år, og som utvalget viser til er de fleste av disse innsatt i varetekt. Kriminalomsorgen har mulighet til å tilrettelegge individuell for det enkelte barnet, innenfor rammene av det som vurderes sin sikkerhetsmessig forsvarlig. Det er også vid adgang til å benytte elektronisk kontroll ved gjennomføring av ubetinget fengselsstraff for barn. På denne bakgrunn stiller Kriminalomsorgen region øst spørsmål ved behovet for å etablere egne lavsikkerhetsplasser for barn og vi syns det harmoniserer dårlig med at fengsel skal være særlig påkrevd. Det vil til enhver tid være svært få barn som er aktuell for en slik plassering, og man risikerer at disse barna vil bli isolert/sittende alene på en slik enhet. Vi mener det er viktigere at det tilrettelegges for gode individuelle løsninger for det enkelte barnet innenfor rammene av ungdomsenhetene, og at sikkerhetsregimet, muligheter for utganger/permisjoner/kontakt med samfunnet tilpasser i enda større grad. Videre mener vi at fokuset på muligheten for gjennomføringen av varetekt og straff i samfunnet bør økes for denne gruppen.

Region øst er bekymret for en utvikling og ordskiftet som har vært mer fremtredende den siste tiden, hvor det argumenteres med at det må reageres med mer fengselsstraff ovenfor barn som begår kriminalitet. Det synes å bygge på en overdreven tro på at fengsel skal ha en forebyggende og/eller preventiv effekt på denne gruppen. Vi mener det absolutt viktigste som kan gjøres for denne gruppen utsatte barn er tidlig innsatt og forebyggende tiltak. Der mindreårige begår kriminalitet bør det så langt som mulig tilrettelegges for varetekt/straffegjennomføring i samfunnet, med eller

uten elektronisk kontroll, med et godt og tilrettelagt innhold. Det må holdes fast på at det å fengsle barn skal være absolutt siste utvei.»

Vi mener dette fortsatt gjør seg gjeldene og savner en nærmere juridisk vurdering i rapporten av hvordan den høye terskelen for fengsling av barn, står seg mot forslaget om innsatte barn ved fengselsplasser med lavere sikkerhetsnivå. Er fengslingen da tvingende nødvendig/absolutt siste utvei?

Videre mener vi ordningen med varetekt med elektronisk kontroll som trådte i kraft 15. august 2025, vil gi ytterligere muligheter for å unngå å plassere barn i fengsel.

Vi må holde fast ved at fengsel må benyttes som en aller siste utvei, og der det er sikkerhetsmessig forsvarlig bør det tilrettelegges for at barnet kan utholde varetekt eller gjennomføre straff i hjemmet eller på institusjon. Da får barnet mulighet til å opprettholde kontakten med nærmiljøet, nettverk og skole mv på en helt annen måte enn det som er mulig fra et lavsikkerhetsfengselsregime, med større grad av normalitet.

Når ekspertgruppen nå likevel foreslår å etablere plasser med lav sikkerhet, legger vi til grunn at de har vurdert at det er et slik behov.

Det kan være at utviklingen, blant annet når det gjelder hurtigspor som fører til raskere pådømmelse, hvor også bruddsaker raskere blir omgjort til subsidiær fengselsstraff, medfører at det blir flere barn som er aktuell for lavsikkerhetsplasser. Vi anser det også som positivt at muligheten for lavsikkerhet vil kunne være et viktig skritt i en progresjon for mindreårige innsatte og gi barnet økt motivasjon.

Etter at utvalget ble nedsatt er det besluttet å etablere lavsikkerhetsplasser ved Agder fengsel, avdeling Evje. Vi anbefaler derfor at piloteringen av lavsikkerhetsplasser bør skje der.

Når det gjelder en eventuell permanent etablering av lavsikkerhetsplasser, mener vi at nærhetsprinsippet og vurdering av barns beste både under og etter fengselsopphold må være de bærende prinsipper for hvor lavere sikkerhetsplasser skal etableres i fremtiden. Ungdomsenhet øst vil, sammen med ungdomsenhet Evje, være de ungdomsenhetene med flest plasser. Den største gruppen innsatte barn er også hjemmehørende i østlandsregionen, og skal tilbakeføres/løslates til dette området. Vi anser det derfor hensiktsmessig at slike lavsikkerhetsplasser etableres også ved ungdomsenhet øst.

Region øst sin anbefaling er å bygge opp lavsikkerhetsplasser ved alle ungdomsenheter for å kunne gi ungdommene en reell progresjonsmulighet i nærheten av hvor de faktisk skal tilbakeføres. Reelle progresjonsmuligheter i nærheten av sitt nettverk, hjemkommune og støttepersoner vil i høyest grad være til barns beste. Progresjonsmuligheter gir også ofte god motivasjon under soningen og gjøre ungdomsenhetene mer dynamiske. Viser videre til kommentarer under tiltak 16.

Det er uttalt i rapporten ulike vurderinger i behovet for lavt sikkerhetsnivå og rapporten peker på at Ungdomsenhet øst ikke deler synet om behov for rene lavsikkerhetsplasser for barn.

Ungdomsenheten påpeke i sitt høringssvar at de støtter ungdomsenhets vest og ekspertutvalgets syn om at det er ønskelig og behov for å tilrettelegge for at ungdommer skal ha reell mulighet for progresjon med tanke på plasser med lavt sikkerhetsnivå. De sier følgende: *«Situasjonen hittil har vært preget av at få innsatte har vært i målgruppe for lavt sikkerhetsnivå. Samtidig ser vi utviklingen med at når flere ungdommer får raskere avklart dom og skal sone tidsbestemt straff i fengsel, så vil behovet for plasser med lavt sikkerhetsnivå sannsynligvis øke. Det etableres nå flere plasser med lavt sikkerhetsnivå ved Evje og det skal utvides kapasitet ved UE øst på Eidsvoll. I*

forbindelse med utvidelsen på Eidsvoll vil vi se på hvordan vi best kan imøtekomme behovet for å ha fleksibilitet i hvordan vi utnytter bygninger og arealer, samt oppbygning av rutiner som gjør at ungdommene kan se at det er en mulighet for god progresjon internt i enheten og at dette også kan ha positive sider i form av å øke motivasjon til å få tilgang til økt frihet og fleksibilitet i soningen. Dette vil forhåpentlig også bidra til at ungdommene ser veldig godt hva som gagnar de best under soning og opphold ved enheten og det vil gi mulighet til både progresjon og at man kan sågar gå tilbake til høyt sikkerhetsnivå hvis atferden tilsier det etter at man har kommet til lavt sikkerhetsnivå. Å kunne tilby både høyt og lavt sikkerhetsnivå ved samme enhet, tror vi være gode incentiver for at ungdommene tar bedre valg for seg selv under oppholdet.» Vi viser til ungdomsenhetens høringssvar i sin helhet.

Tiltak 18: Vurdere om fengslingsfristen i kjennelser om varetekt unntaksvis bør kunne settes til fire uker for barn.

Vi støtter under noe tvil tiltaket, og mener det i alvorlige saker, der det er svært lite sannsynlig at fengslingen ikke vil forlenges, vil kunne være til barnets beste at fengslingsfristen er lengre. Samtidig ser vi at domstolene ofte er viktige pådrivere for at påtalemyndigheten og barneverntjenesten skal finne alternativer til fengsel i disse sakene, og mener det er viktig at trykket på dette holdes opp og vurderes med korte mellomrom.

Begrepsbruk

Ekspertgruppen har valgt å bruke «barn» om alle personer under 18 år, og «unge voksne» på personer mellom 18-24 år. Region øst har fått tilbakemelding fra ungdomsenhet øst, at de innsatte ved enheten ikke ønsker/blir provosert av å bli omtalt som barn.

Ungdomsenheten benytter begrepet «ungdom» på de mindreårige som er innsatt i ungdomsenheten og ellers over 15 år i straffesakskjeden. Region øst er opptatt at det er viktig å holde fast ved og synliggjøre at innsatt mellom 15 og 18 er barn juridisk sett, men har på bakgrunn av innspillene fra innsatte og ansatte ved ungdomsenhet, endret begrepsbruken til mindreårige i våre vedtak og begjæringer.

Øvrig

I likhet med ungdomsenhet øst støtter vi Havres anbefaling om at vi må påse at barn i fengsel får skole, aktivitetstilbud mv., samt at Barneombud og Sivilombudets forebyggingsenhet mot tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling følger opp ungdomsenhetene. Dette er det allerede gode systemer og åpenhet for, men vi ser at den største utfordringen ligger i å klare å motivere ungdommene til faktisk å nyttiggjøre seg og delta i de aktivitetene og skoletilbudet som tilbys.

Region øst har flere betenkeligheter ved Havre sin anbefaling om å lovfeste ungdommers rett til ungdomsfengsel etter 18 år. I dag har kriminalomsorgen mulighet til at ungdommen/ung voksne å kunne bli værende ved ungdomsenheten utover 18 års dagen hvis det er kapasitet og ønskelig fra ungdommens side. Ungdomsenhet østs erfaring er at de unge voksne ønsker seg til «voksenfengsel» når de fyller 18 år og de vil da ha mulighet til å bli overført til enheter som har en tilpasset innhold for personer under 25 år (f.eks. Larvik fengsel). Regionen har erfart at det å legge opp til at 18-åringer kan fortsette oppholdet ved en ungdomsenhet byr på utfordringer dersom det plutselig fengsles innsatte under 18 år som det ikke er plass til ved ungdomsenheten. I disse tilfellene må vi overføre 18-åringen til et annet fengsel i løpet av svært kort tid (1-2 dager), noe som kan oppleves som krevende og belastende for den innsatte. Vi mener også det kan problematisere hvordan det å plassere 18-åringer sammen med innsatte under 18 stiller seg opp mot barnekonvensjonens krav om at barn ikke skal plasseres i fengsel sammen med voksne. Vi mener det heller bør arbeides med å tilrettelegge fengsler eller avdelinger for målgruppen 18 – 22/24, hvor det kan legges en langsiktig og forutsigbarplan for overføring, fremfor å åpne opp for at innsatte som fyller 18 skal bli værende på ungdomsenhetene.

Avslutningsvis støtter vi ekspertgruppens bemerkning om at justissektoren må settes i stand til å ivareta sitt ansvar og at det er behov for økt kapasitet og faglig innhold. Videre at det vil være forbundet med store kostnader både å bygge ut kapasitet og å høyne de faglige innsatsfaktorene, men at denne kostnaden på sikt vil være svært lønnsom opp mot alternativet til å følge opp dette ansvaret nå.

Med hilsen

Brit Kari Kirkeeide
assisterende regiondirektør

Marita Eberhardt
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

1 Høringsuttalelse - Romerike fengsel, Ungdomsenhet øst